

Kjønn i endring

- en tilstandsrapport om norsk idrett

Kari Fasting
Trond Svela Sand

AKILLES

Kari Fasting og Trond Svela Sand

Kjønn i endring

- en tilstandsrapport om norsk idrett

© Akilles 2009

1. utgave

1. opplag

ISBN 978-82-7286-220-5

Printed in Norway

Trykk og innbinding: 07 Gruppen AS

Grafisk design: lase.no

Bilder:

Per Åge Eriksen: omslagsfoto og sidene 11, 20 og 31

Scanpix: side 25

Aftenposten: side 41

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Akilles er enhver eksemplar fremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighets- havere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Akilles er idrettens eget forlag. Har du ideer om bøker vi burde lage, hører vi gjerne fra deg!

Akilles
Ullevål stadion
0840 OSLO

www.akilles.no
post@akilles.no

Innhold

Forord.....	5
Figurer	6
Tabeller	7
Sammendrag	8
1. Innledning	9
2. Fysisk aktivitet i befolkningen	12
2.1 Hvor fysisk aktive er kvinner og menn?.....	12
2.2 Hvilke fysiske aktiviteter driver kvinner og menn mest med?.....	12
2.3 I hvilken sammenheng driver kvinner og menn med fysisk aktivitet og idrett?.....	14
2.4 Hvorfor driver kvinner og menn med fysisk aktivitet?.....	15
2.5 Hvor mange kvinner og menn deltar i idrettskonkurranser?.....	16
3. Aktive medlemskap i norsk idrett.....	18
3.1 Hvor mange kvinner og menn er aktive medlemmer av et idrettslag?.....	18
3.2 Hvilke idretter driver kvinner og menn med?.....	20
4. Kjønnfordeling blant trenere og dommere	23
4.1 Breddeidrett.....	23
4.2 Toppidrett.....	25
4.3 Framtidas trenere?.....	25
4.4 Hvem er dommere i norsk idrett?.....	26
5. Lederskap og kjønn	29
5.1 Paragraf 2-4 om kjønnfordeling	29
5.2 Idrettslag, idrettsråd og idrettskrets	32
5.3 Særforbund og Idrettsstyret.....	34
6. Konklusjoner og veien videre	40
6.1 «Andel kvinnelig medlemskap skal øke»	40
6.2 «Andelen jenter og kvinner som aktive ledere, trenere og dommere skal øke»	41
6.3 Hvordan kan resultatenes forstås og forklares.....	42
6.4 Behov for mer kunnskap	45
Litteratur	47
Vedlegg 1: Størst–minst (andel) særforbund kvinnelige aktive 2007	50

Forord

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) ønsker en verdi- og kompetansebasert utvikling.

Vi tror at økt kunnskap og holdninger til viktige verdispørsmål og verdidilemmaer har størst effekt for å endre og utvikle atferd, praksis og egen utvikling.

Denne rapporten er utviklet gjennom NIF ved kvinneutvalget og er et virkemiddel for å styrke likestillingsarbeidet i norsk idrett, med hovedvekt på kvinner.

Rapporten skal bidra til å nå målet om å øke antall kvinner som ønsker å bli dommere, funksjonærer, trenere og ledere.

NIF vil takke professor Kari Fasting og vitenskapelig assistent Trond Sveta Sand for et omfattende og viktig arbeid.

Rapporten kan bestilles i bokhandelen og på www.idrettsbutikken.no og er ellers å finne på www.idrett.no.

Lykke til!

Tove Paule
Idrettspresident

Eva Arnseth
Leder i NIFs kvinneutvalg

Oslo 20. april 2009

Figurer

Figur 1. Fysisk aktivitet i form av trening og mosjon blant kvinner og menn i perioden 1985–2007.....	13
Figur 2. Fysisk aktivitet i form av trening og mosjon blant kvinner og menn sett i forhold til alder – 2007	13
Figur 3. Tid brukt til en vanlig trenings-/mosjonsøkt sett i forhold til kjønn – 2007	13
Figur 4. Endring blant kvinner i grunner for å drive med fysisk aktivitet og idrett 1991–2007	17
Figur 5. Andel kvinner som har drevet aktiv idrett og deltatt i konkurranse siste år – 2007	17
Figur 6. Andel kvinner som har drevet aktiv idrett og deltatt i konkurranse siste år av kvinner som driver fysisk aktivitet i form av trening og mosjon minst 1 gang per uke – 2007	17
Figur 7. Andel aktive kvinner i NIF 2002–2007.....	19
Figur 8. Andel aktive kvinner i NIF 2007 – fordelt på alder.....	19
Figur 9. Trenere sett i forhold til kjønn og alder (Seippel 2004).....	24
Figur 10. Andel klubbmedlemmer som er trent av samme og motsatt kjønn (Seippel 2004).....	24
Figur 11. Forbundstrenerne i norsk idrett per 31.12.2006	24
Figur 12. Andel kvinner og menn. NIFs Diplomtrenerutdanning 1994–2004.....	27
Figur 13. Andel kvinner og menn. NIFs Topptrenerutdanning 2003–2010	27
Figur 14. Andel Kvinner og menn som har blitt tatt opp på bachelorgrad i Trenerrollen ved Norges idrettshøgskole 2004–2007.....	27
Figur 15. Andel kvinner og menn i styrer i idrettslag – 2005 og 2007.....	33
Figur 16. Andel kvinner og menn blant ledere i idrettslag – 2003, 2005 og 2007.....	33
Figur 17. Andel kvinner og menn blant ledere av idrettsråd – 2003, 2005 og 2007	33
Figur 18. Andel kvinner og menn i idrettskretsstyrer – 2006 og 2008	34
Figur 19. Andel kvinner og menn blant ledere i idrettskretsstyrer – 2006 og 2008.....	34
Figur 21. Andel kvinner og menn blant presidenter i særforbund – 2006 og 2008.....	35
Figur 20. Andel kvinnelige medlemmer i styrer i særforbund 1990–2008	35
Figur 22. Andel kvinner og menn i komiteer og utvalg i NIF – 2006.....	36
Figur 23. Andel kvinner og menn blant ledere i komiteer og utvalg – 2006.....	36
Figur 24. Andel kvinnelige og mannlige medlemmer i valgkomiteer – 2006 og 2008.....	36
Figur 25. Andel kvinnelige og mannlige ledere i valgkomiteer – 2006 og 2008.....	36
Figur 26. Andel kvinner og menn med internasjonale verv – 2006.....	38
Figur 27. Kjønnfordeling Idrettsstyret 1990–2010.....	39

Tabeller

Tabell 1. Fysiske aktiviteter som kvinner og menn driver mest med – 2007	14
Tabell 2. Sammenhenger kvinner og menn har drevet fysisk aktivitet og idrett det siste året – 2007.....	14
Tabell 3. Sammenhenger kvinner har drevet fysisk aktivitet og idrett det siste året – 1991, 1999, 2007.....	15
Tabell 4. Grunner for å drive med fysisk aktivitet og idrett – 2007	15
Tabell 5. Alder og aktive medlemskap sett i forhold til kjønn i NIF – 2007	19
Tabell 6. Endring antall aktive kvinner og menn i NIF 2005–2007.....	20
Tabell 7. Særforbund med flest kvinnelige aktive medlemmer fordelt på alder – 2007	21
Tabell 8. Særforbund med størst økning i antall aktive kvinner 2005–2007	22
Tabell 9. Særforbund med størst reduksjon i antall aktive kvinner 2005–2007	22

Sammendrag

Etter idrettstinget i 2007 oppnevnte det nye idrettsstyret et sentralt kvinneutvalg. Målene for dette utvalget lyder som følger:

1. *Andelen av kvinnelige medlemskap (39,6 %) skal øke.*
2. *Andelen jenter og kvinner som aktive ledere, trenere og dommere skal øke.*

Utvalgets mandat omfatter blant annet å *skaffe til veie ny kunnskap og bedre dokumentasjon* om kvinner i norsk idrett.¹ Denne rapporten er en del av dette arbeidet. Hovedfunn fra rapporten kan oppsummeres i følgende punkt:

- Voksne kvinner er noe mer fysisk aktive (78 %) enn menn (71 %), men flere menn er medlem av et idrettslag og konkurrerer oftere enn kvinner.
- Kvinner og menn foretrekker stort sett de samme aktivitetene for fysisk aktivitet og mosjon, samt vektlegger de samme grunner for å drive med dette.
- Andelen aktive kvinnelige medlemmer i NIF har ligget stabilt i underkant av 40 % de siste årene, og resultatene i rapporten indikerer at idretten har et stort potensial for nye medlemskap spesielt blant voksne kvinner.
- Det er relativt store kjønnsforskjeller i medlemskap mellom de ulike aldersgruppene og det er store kjønnsforskjeller mellom de enkelte særforbund i NIF. Noen få forbund har en markant overvekt av kvinner, mens 21 har en kvinneandel på under 25 %.
- Det er mangel på kunnskap om trenere i norsk idrett, men de få undersøkelsene som finnes viser at trenerrollen domineres av menn. For eksempel var kun 8 % av forbundstrenerne ansatt i norsk idrett i 2006 kvinner.
- Som for trenere er det stor mangel på kunnskap om dommere/teknisk delegerte, men i forhold til medlemsmassen synes kvinner å være sterkt underrepresentert i disse funksjonene.
- NIFs paragraf 2-4 om kjønnsfordeling i styrer, komiteer og utvalg er godt kjent i organisasjonen på alle nivå. Overordnede tall indikerer at paragrafen oppfylles i relativt stor grad for styrer i idrettslag (38 % kvinner), kretser (42 % kvinner) og særforbund (37 % kvinner). Paragrafen gjelder imidlertid ikke for ledere, hvor også underrepresentasjonen av kvinner er tydelig. Dette gjelder for ledere av både idrettslag, idrettsråd, idrettskretser, komiteer/råd/utvalg i særforbund og for presidenter i særforbund.

1. Fasting 1986

1. Innledning

Det har alltid vært færre jenter og kvinner med i idretten, og norsk idrett har derfor igjennom mange år arbeidet for å øke antallet jenter og kvinner, både som aktive, trenere og ledere. I flere perioder har kvinneutvalg hatt ansvar for dette arbeidet. Det var Arbeidernes Idrettsforbund som på 30-tallet først nyttet en slik organisatorisk modell for å styrke kvinneidretten. Etter at Norges Idrettsforbund (NIF) ble dannet i 1946 ble det opprettet et kvinneutvalg, hvis formål var å øke kvinners engasjement i NIF. De viktigste oppgavene til det sentrale kvinneutvalget den gang var: organisere kvinneutvalg i idrettskretsene og i de særforbund som hadde kvinneidrett, utdanne kvinnelige ledere og trenere, arrangere propagandastevner for kvinnelige utøvere, samt utarbeide en *Kvinneidrettens håndbok*. Utvalget var svært aktivt i de første tre årene, og i 1947 var det kvinneutvalg i 30 av 36 idrettskretser. Fra 1950 av ble det ene kvinneutvalget etter det andre lagt ned, og på Idrettstinget i 1953 ble også det sentrale kvinneutvalget oppløst. Arbeidet med kvinneidretten skulle imidlertid fortsette i et utvalg kalt *Utvalget for instruksjon og opplysning*. En mente det var viktig at arbeidet med kvinneidretten ble integrert i den generelle virksomheten. Få eller ingen spesielle kvinnerettende tiltak synes å ha blitt gjennomført av dette instruksjons- og opplysningsutvalget.

Frem til midten av 70-tallet var det følgelig ingen offisiell politikk i NIF som gikk ut på å ivareta og rekruttere flere kvinner. Men enkelte særforbund enten opprettholdt eller dannet nye kvinneutvalg.²

Men i kvinneåret 1975 startet NIF et opplysnings- og utdanningsprogram med navnet *Mer idrettlig aktivitet for flere kvinner*, og i november samme år holdt NIF et seminar på Gol som ble kalt *Idretten og kvinnen i dag og i årene som kommer*.³ Etter dette ble kvinner og idrett satt på dagsorden i styret i NIF. På begynnelsen av 70-tallet hadde det også foregått flere aksjoner for å få kvinner med i idretter og arrangementer som de var utestengt fra. Eksempler på slike er Holmenkollstafetten hvor kvinner fikk lov til å delta fra 1975, Birkebeinerrennet som ble åpnet for kvinner året etter, og kvinne- fotballen som offisielt ble tatt opp i Norges fotballforbund samme år.⁴ I samme periode fikk vi i 1979 *Lov om Likestilling*, som i prinsippet også skulle gjelde for frivillige organisasjoner. *Likestillingsombud og Klagenemnd for likestilling* ble også oppnevnt for å se til gjennomføring av loven. I begynnelsen av 80-årene fikk ombudet flere klager fra kvinner som følte seg diskriminert innenfor idretten, noe som førte til at *Likestillingsrådet* arrangerte en høring om temaet *Kvinner og Idrett* i mai 1984.⁵ Denne var planlagt til bare ett

2. Lippe 1985, NIF 1985, Skou 1990

3. NIF 1975

4. Fasting 2003

5. Likestillingsrådet 1984

par dager etter at det var avholdt idrettsting, hvor det også var valg på ny president. Temaet «idrett og kvinner» hadde vært diskutert i media under valgkampen, og var aktualisert blant annet fordi en kvinne, Kirsti Jaråker, var innstilt fra valgkomiteen som president. Hun tapte med en stemme til Hans B. Skaset. Begge hadde lovet å delta på Likestillingsrådets høring om kvinner og idrett dersom de ble valgt. Hans B. Skaset inviterte i sitt innlegg til *utvikling av konkrete mål for en aksjon for flere kvinner inn i idretten*⁶, og dette ble oppstarten til en periode hvor det kom til å skje mye kvinnerett arbeid i norsk idrett. Det begynte med at det nyvalgte idrettstyret kort tid etter nedsatte en arbeidsgruppe som skulle utrede kvinnesatsingen i NIF, noe som førte til opprettelsen av et nytt kvinneutvalg i 1985. Viktig var det også at idrettstyret bestemte at det kvinnerettede arbeidet skulle ivaretas av en konsulent ansatt på heltid i administrasjonen sentralt. I tillegg ble det øremerket midler til tiltaket, nærmere bestemt 1 mill. kroner det første året. Målet med det kvinnerettede arbeidet var svært likt målet til kvinneutvalget fra 1946; å øke formell og reell likestilling, øke tilgangen på lagledere, oppmenn, trenere og dommere på alle nivåer i organisasjonen, samt øke kvinners deltakelse i aktiv idrett.⁷ Utgangspunktet for dette kvinneutvalget var at kvinner og menn ofte har forskjellige erfaringer og verdier, og en prøvde gjennom ulike tiltak å konkretisere hva en mente med «idrett på kvinners premisser» og det å ha «et kvinneperspektiv» på idretten.⁸ Dette kvinneutvalget var særlig aktiv under Skasets presidentperiode og igangsatte mange tiltak. Samtidig ble det utarbeidet handlingsplaner, undervisningsmateriell og gjennomført evalueringer av noen av de mest sentrale tiltakene, blant annet av arbeidet til alle kvinneutvalgene i organisasjonen.⁹ Som eksempler på tiltak kan nevnes; utarbeidelse av lederkurset *Kvinner Kan – Vil og Tør* samt kurslærerkurs for dette, oppbygging av et kvinnettverk bestående av både kvinner fra administrasjonen og tillitsvalgte i særforbund og idrettskretser og årlige samlinger for disse. Videre ble det i samarbeid med *Sportsjournalistenes forening* to ganger arrangert seminar om kvinneidrett i media, arrangement av en nasjonal og nordisk trenerskole for kvinner, samt et utdannings- og aktivitetsprosjekt som hadde som mål å motivere store kvinnegrupper til fysisk aktivitet i regi av den organiserte idretten. Dette prosjektets navn var *Det er bedre å være i form enn å være velformet*.

I 1994 ble også dette kvinneutvalget nedlagt. Bakgrunnen var at likestillingsarbeidet nå skulle integreres i all virksomhet i NIF, dvs. at hele organisasjonen skulle ta ansvar for at begge kjønns erfaringer, verdier, og prioriteringer skulle prege organisasjonsarbeidet.¹⁰ Imidlertid har det ikke blitt gjennomført noen evalueringer etter dette integreringsvedtaket, slik at det er lite kunnskap

6. Likestillingsrådet 1984, 142–44

7. NIF 1985

8. Fasting 1996

9. Se blant annet evaluering av alle kvinneutvalg/kvinnekontakter (Skou 1990).

10. Olympiatoppens kvinneprosjekt ble gjennomført i perioden 1995–2000. Dette var et prosjekt som ble iverksatt for å øke andelen av kvinnelige ledere, trenere og utøvere i norsk toppidrett, og omfattet derfor ikke hele organisasjonen.

om hvordan dette likestillingsarbeidet ble håndtert og implementert i organisasjonen.¹¹

Etter flere år hvor det ikke var dokumentert noen bredere satsing på kvinner i norsk idrett, var dette et tema på Idrettstinget i 2003. I idrettspolitisk dokument for tingperioden 2003–2007 kan vi lese følgende: *Det er nødvendig med særskilte planer for å sikre jenter og kvinners fremtidige plass i norsk idrett både som aktive, som ledere og som trenere. Alle organisasjonsledd bør selv lage strategier for å oppnå dette.*¹² Siden 2003 har det derfor vært flere prosjekter, ikke minst i regi av særforbund, for å øke kvinners andel og engasjement i norsk idrett.¹³

I 2004 ble det opprettet et kvinnettverk som hadde samling en gang per år, men det var først etter idrettstinget i 2007 – da norsk idrett fikk sin første kvinnelige president, Tove Paule – at det nye idrettsstyret oppnevnte det tredje kvinneutvalget etter 2. verdenskrig. Målene for utvalget som er fastsatt av styret er forankret i *En åpen og inkluderende idrett – idrettspolitisk dokument for tingperioden 2007–2011* (IPD).¹⁴ De er svært likt målene til tidligere kvinneutvalg og lyder som følger:

1. *Andelen av kvinnelige medlemskap (39,6 %) skal øke.*
2. *Andelen jenter og kvinner som aktive ledere, trenere og dommere skal øke.*

Utvalgets mandat omfatter blant annet å *skaffe til veie ny kunnskap og bedre dokumentasjon*¹⁵, og denne rapporten er en del av dette arbeidet. Rapporten er strukturert i overensstemmelse med målene og inneholder en statusoversikt med følgende kapitler: Fysisk aktivitet i befolkningen (Kap. 2), Aktive medlemskap i norsk idrett (Kap. 3), Kjønnfordeling blant trenere og dommere (Kap. 4), Lederskap og kjønn (Kap. 5), samt Konklusjoner og veien videre (Kap. 6).

11. Se Jorid Hovdens doktorgradsavhandling fra 2000

12. NIF 2003

13. Se bl.a. Fasting et al 2008 hvor flere prosjekter omtales

14. NIF 2007

15. NIF 2008a

2. Fysisk aktivitet i befolkningen

2.1 HVOR FYSISKE AKTIVE ER KVINNER OG MENN?

Norsk Monitor¹⁶ har annet hvert år siden 1985 kartlagt omfanget av fysisk aktivitet i befolkningen. Fordi en har stilt spørsmålet om trening og mosjon på nøyaktig samme måte hver gang, kan en studere utviklingen over tid. Figur 1 viser at andelen som driver trening og mosjon minst 1 gang per uke har økt både blant kvinner og menn i perioden 1985 til 2007, men at denne økingen er større blant kvinner (22 prosentpoeng) enn blant menn (11 prosentpoeng).¹⁷

Det fremgår også av figuren at fra 1993 av har en høyere andel kvinner enn menn drevet trening og mosjon. Denne kjønnsforskjellen har økt, og aktivitetsprosentene for 2007 er 78 % for kvinner og 71 % for menn. Figur 2 viser at dette skyldes aldersgruppene fra 20 år og opp til 66 år. Blant de yngste (15–19 år) og de eldste (66-> år) finner vi at andelen fysisk aktive kvinner og menn er omtrent like store. Størst forskjell finner vi for aldersgruppa 36–50 år, hvor 80 % av kvinnene og 68 % av mennene driver med trening og mosjon.

Figur 1 og 2 viser de som trener 1 gang i uka eller mer. Siden flere menn enn kvinner driver med konkurranseidrett og er medlem av et idrettslag, kunne en forvente at menn trener oftere enn kvinner. Dette viser seg imidlertid ikke å være tilfelle. Tendensen er den samme enten en trener 1, 2, 3–4 eller 5 ganger per uke eller oftere; kvinner er noe mer aktive enn menn, men de bruker ikke så mye tid til trening som det menn gjør. Dette fremgår av figur 3, som viser at flere kvinner enn menn bruker mellom en halv time og en time på en treningsøkt, mens flere menn enn kvinner trener en time per gang eller mer.

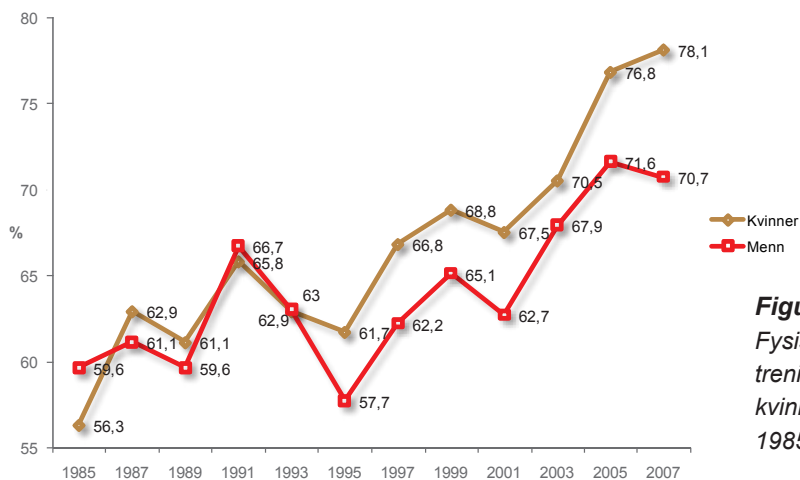
2.2 HVILKE FYSISKE AKTIVITETER DRIVER KVINNER OG MENN MEST MED?

I Norsk Monitor kartlegges 40 forskjellige former for fysisk aktivitet, og vi finner flere menn enn kvinner i 22 og flere kvinner enn menn i syv av disse aktivitetene.¹⁸ For de øvrige er det ingen forskjeller. De syv aktivitetene med flere kvinner enn menn er: gymnastikk/jazzballett/aerobic/freestyle, dans, kunstløp/hurtigløp på skøyter, håndball, svømming, turn/rytmisk gymnastikk, samt fotturer i skog og mark. Dette er alle idretter/aktiviteter som tradisjonelt har vært akseptert og utøvd av kvinner. Kvinner og menn foretrekker imidler-

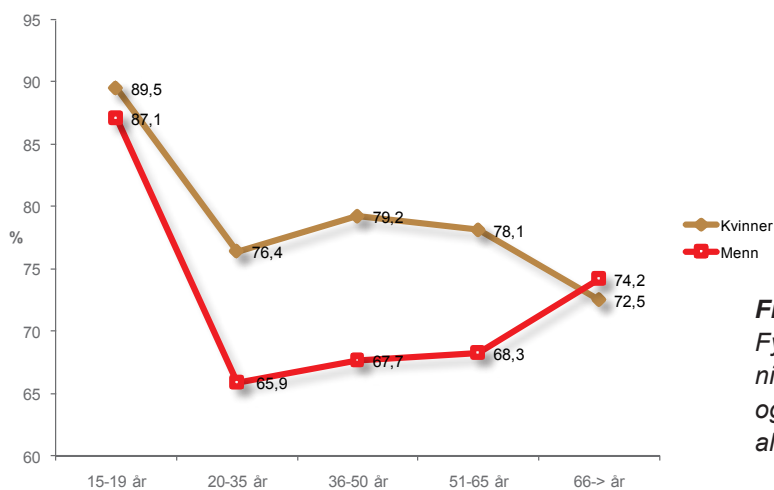
16. Undersøkelsene er basert på representative utvalg av den norske befolkning. I 2007 deltok 3573 personer. Figur 1 og 2 er hentet fra Fasting et al 2008.

17. Den nøyaktige prosenten er oppgitt i alle tabeller og figurer. I teksten er det konsekvent brukt hele tall. Dersom desimaltallet er 5 eller høyere her en forhøyet til neste hele tall. For eksempel 22,5 % i en tabell eller figur er 23 % i teksten.

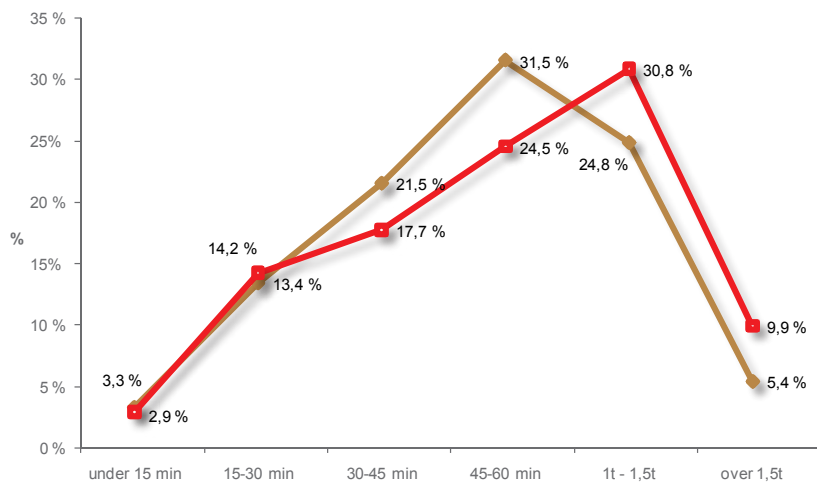
18. Prosentandelen er veldig lav for mange av aktivitetene. Blant de i alt 80 kategoriene er hele 47 under 5 %. Spørsmålet kartlegger bare lavterskel aktivitet, da det lyder som følger: *Hvilke av de forskjellige fysiske aktivitetene på listen nedenfor driver du med i fritiden minst en gang om måneden i sesongen?*

Figur 1.
Fysisk aktivitet i form av trening og mosjon blant kvinner og menn i perioden 1985–2007

Figur 2.
Fysisk aktivitet i form av trening og mosjon blant kvinner og menn sett i forhold til alder – 2007

Figur 3.
Tid brukt til en vanlig trenings-/mosjonsøkt sett i forhold til kjønn – 2007

tid stort sett de samme aktivitetene. Dette fremgår av tabell 1. Blant de fem aktivitetene som topper listene så er det de samme for kvinner og menn. Bortsett fra gymnastikk/jazzballett/aerobic/freestyle og dans blant kvinner og langrenn og fotball blant menn, så er de øvrige åtte formene for fysisk aktivitet de samme for kvinner og menn, med fotturer i skog og mark som den klart mest populære aktiviteten.

2.3 I HVILKEN SAMMENHENG DRIVER KVINNER OG MENN MED FYSISK AKTIVITET OG IDRETT?

Tabell 2 viser i hvilken sammenheng kvinner og menn har drevet fysisk aktivitet og idrett siste år. Den gjenspeiler aktivitetsmønsteret i tabell 1, idet flere kvinner enn menn trener i privat treningsstudio og på private kurs el.lign. Både kvinner og menn utøver oftest aktiviteten «på egen hånd», men menn noe oftere enn kvinner. Tabellen forsterker en oppfatning av at kvinner er mer sosiale enn menn fordi det er flere kvinner som utøver fysisk aktivitet «sammen med familie» og «sammen med venner/nabo/arbeidskamerater».

Tabell 1. Fysiske aktiviteter som kvinner og menn driver mest med – 2007

	Kvinner	Menn
1.	Fotturer i skog og mark (70,4 %)	Fotturer i skog og mark (62,4 %)
2.	Skitur i skog og fjell (32,5 %)	Skitur i skog og fjell (38,7 %)
3.	Sykling til jobb og på tur (31,4 %)	Sykling til jobb og på tur (32,7 %)
4.	Styrketrening (30,8 %)	Styrketrening (30,2 %)
5.	Fotturer på fjell og vidde (29,1 %)	Fotturer på fjell og vidde (28,7 %)
6.	Svømming (24,2 %)	Jogging i mosjonshensikt (27,8)
7.	Jogging i mosjonshensikt (20,9 %)	Sykling som trening (22,3 %)
8.	Gymnastikk/Jazzballett/Aerobic/Freestyle (20,5 %)	Langrenn (18,3 %)
9.	Sykling som trening (18,4 %)	Fotball (18,3 %)
10.	Dans (16,7 %)	Svømming (17,3 %)

Tabell 2. Sammenhenger kvinner og menn har drevet fysisk aktivitet og idrett det siste året – 2007¹⁹

Treningssted	Kvinner	Menn
I idrettslag	13,8 %	16,7 %
I bedriftsidrettslag	2,9 %	8,8 %
På privat treningsstudio, squashhall el.lign.	30,1 %	20,7 %
På private kurs/partier/klasser	14,5 %	4,8 %
Sammen med venner/naboer/arbeidskamerater	40,8 %	35,7 %
Sammen med familie	40,5 %	38,3 %
På egenhånd	70,2 %	73,9 %

19. Fasting et al 2008

Den indikerer også at menn er mer med i organisert idrett, fordi det er flere menn enn kvinner som trener i idretts- og bedriftsidrettslag.

Tabell 3 viser at andelen kvinner i perioden 1991 til 2007 har økt for alle trenings sammenhenger bortsett fra kategorien «i bedriftsidrettslag». Størst øking finner vi for kategorien «på privat treningsstudio, squashhall el lign», hvor 30 % trente i 2007 sammenliknet med bare 8 % i 1991.

2.4 HVORFOR DRIVER KVINNER OG MENN MED FYSISK AKTIVITET?

Kvinner og menn vektlegger de samme grunnene for å drive med fysisk aktivitet, men det er forskjell mellom kvinner og menn i hvor stor betydning de ulike årsakene tillegges. Tabell 4 viser at både blant kvinner og menn er de tre grunnene som oftest tillegges «meget stor betydning» følgende: «gir fysisk og mentalt overskudd», «forebygger helseplager» samt «gir av-stressing/avkobling». Relativt flere kvinner enn menn tillegger disse grunnene for å drive med fysisk aktivitet meget stor betydning.

Tabell 3. Sammenhenger kvinner har drevet fysisk aktivitet og idrett – 1991, 1999, 2007

Treningssted	1991	1999	2007
I idrettslag	11,2 %	11,2 %	13,8 %
I bedriftsidrettslag	4 %	3,9 %	2,9 %
På privat treningsstudio, squashhall el lign.	8 %	20,5 %	30,1 %
På private kurs/partier/klasser	10,6 %	10,7 %	14,5 %
Sammen med venner/naboer/arbeidskamerater	28,5 %	38 %	40,8 %
Sammen med familie	24,9 %	33,7 %	40,5 %
På egenhånd	51,6 %	61,7 %	70,2 %

Tabell 4. Grunner for å drive med fysisk aktivitet og idrett – 2007²⁰

Grunner for å drive med fysisk aktivitet	Kvinner	Menn
Gir fysisk og mentalt overskudd	70,8 %	65,3 %
Forebygger helseplager	67,7 %	56,9 %
Gir spenning/utfordringer	13,3 %	18,9 %
Hensyn til utseendet	22,4 %	12,6 %
Ha det gøy/moro	39,4 %	41,0 %
Opplive sosialt fellesskap	32,7 %	29,7 %
Konkurrere/måle krefter	4,6 %	11,3 %
Holde vekten nede	38,3 %	26,6 %
Gir bedre selvtillit	34,4 %	26,7 %
Gir avstressing/avkobling	52,1 %	44,8 %
Bygge opp etter sykdom/skade/barsel	27,5 %	18,2 %
Synes jeg bør	33,3 %	24,1 %

20. Tabellen viser andel som tillegger dette *meget stor betydning*

Tabellen gjenspeiler også tradisjonelle kjønnsstereotypier, idet flere menn enn kvinner oppgir «Gir spenning/utfordringer» og «Konkurrere/måle krefter», mens flere kvinner enn menn tilegger «Hensyn til utseendet» samt «Holde vekten nede» meget stor betydning som grunn til at de trener. Pliktfølelsen synes også å være større blant kvinner enn menn, da flere kvinner oppgir «Synes jeg bør». Den eneste grunnen hvor vi ikke finner noen kjønnsforskjell er knyttet til idrettens egenverdi: «Ha det gøy/moro». Figur 4 viser at dette sammen med «Opplive sosialt fellesskap» også er de eneste grunnene hvor andelen kvinner har gått ned fra 1991 og til 2007, begge med 7 prosentpoeng. Dette sammen med det faktum at andelen som oppgir «Synes jeg bør» har økt i samme tidsperiode fra 23 % til 33 %, kan tyde på at trening for kvinner har blitt «mer alvor» i form av mer fokus på helseeffekten. For de fleste kategoriene er det en økning fra 1991 til 2007. Den største finner vi for kategorien «Forebygger helseplager» som blant kvinner i denne tidsperioden har økt fra 47 til 67 %.²¹

I tabellene 1–4 finnes også forklaringen på hvorfor så mange kvinner foretrekker å trene utenfor den organiserte idrett. Det har som vi har sett sammenheng både med aktivitetstype og motivasjon for å trene. Undersøkelser har også vist at treningssentrene først og fremst er en arena for kvinner, idet 70 % av de som trener på treningssentre er kvinner.²² Treningssentrene synes å ha truffet et markedssegment ved at de har klart å tiltrekke seg store kvinnegrupper som den frivillige idretten ikke når. Stikkordet er lavterskeltilbud, og det synes å være liten konkurranse mellom treningssentrene og den organiserte idretten på dette området.²³

2.5 HVOR MANGE KVINNER OG MENN DELTAR I IDRETTSKONKURRANSER?

I motsetning til deltakelse i trening og mosjon generelt (jfr. figur 1), finner vi at flere menn (68 %) enn kvinner (49 %) har drevet aktiv idrett og deltatt i idrettskonkurranser i regi av idrettslag. Den samme relativt store kjønnsforskjellen gjelder for dem som fortsatt driver med aktiv idrett. Dette fremgår av figur 5 og 6. Mens 78 % av kvinnene drev med trening og mosjon minst en gang i uka i 2007, er det bare 6 % som samme år har deltatt i konkurranser i regi av idrettslag. Disse utgjør kun 8 % av de kvinnene som driver trening og mosjon minst 1 gang per uke. Det tilsvarende tall for menn er dobbelt så høyt (16 %). Resultatene synliggjør at det er en svært liten andel av de som trener og mosjonerer regelmessig som deltar i idrettskonkurranser.

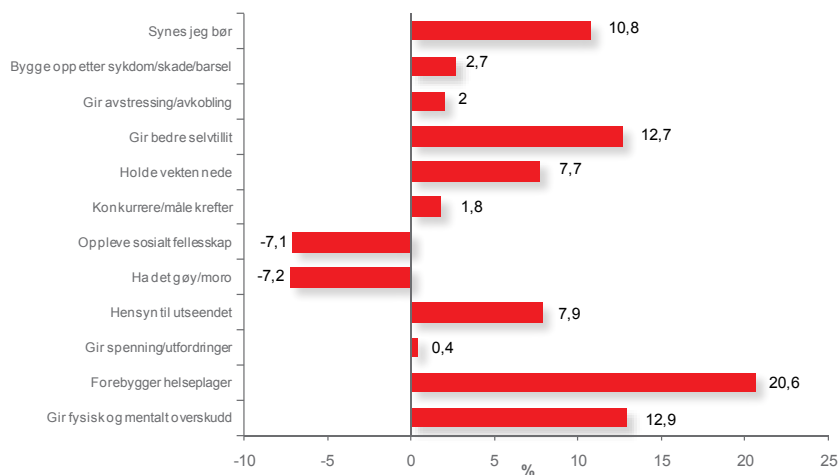
Sett under ett tyder disse resultatene fra den norske befolkningen på at årsaken til at kvinner er mer aktive enn menn når det gjelder trening og mosjon kan ha sammenheng med at kvinner kanskje er mer opptatt av kropp, helse og utseende

21. En tolking av disse svarene er at det er «ytre faktorer» som er drivkraften bak folks engasjement i trening og mosjon. Norsk Monitors spørreskjema inneholder såkalte «bundne svarkategorier», og kartlegger ikke «andre alternativer» enn de som her er angitt. Kvinner og menns opplevelse både under og etter trening, ville muligens kunnet gi et mer nyansert bilde av hvorfor folk trener.

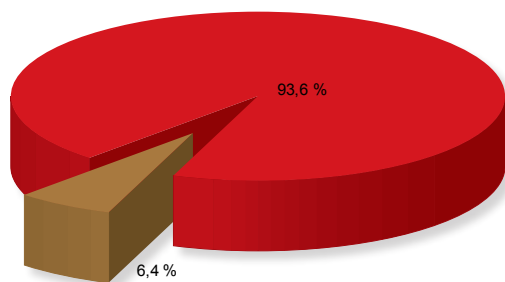
22. Ulseth 2003

23. Fasting 2007

enn menn (jfr. figur 1 og tabell 4). Men det kan også være at spørsmålet: *Hvor ofte vil du si at du driver fysisk aktivitet i form av trening eller mosjon?*, oppfattes og tolkes forskjellig av kvinner og menn. Det faktum at menn bruker lengre tid på trening og mosjon enn kvinner kan kanskje bety at aktiviteten skal vare lengre og med en viss intensitet før menn vil si at det er trening/mosjon. At omtrent dobbelt så mange menn som kvinner driver konkurranseidrett er ikke overraskende og gjenspeiler den nære sammenhengen det har vært og delvis fremdeles er mellom idrett, maskulinitet og «maskuline verdier».

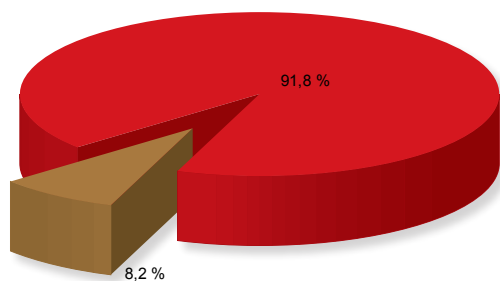

Figur 4.
Endring blant kvinner i grunner for å drive med fysisk aktivitet og idrett 1991–2007

■ Ikke drevet aktiv i idrett og deltatt i konkurranse siste år
■ Drevet aktiv idrett og deltatt i konkurranse siste år

Figur 5.
Andel kvinner som har drevet aktiv idrett og deltatt i konkurranse siste år – 2007

■ Fysisk aktiv, men ikke drevet aktiv i idrett og deltatt i konkurranse siste år
■ Drevet aktiv idrett og deltatt i konkurranse siste år

Figur 6.
Andel kvinner som har drevet aktiv idrett og deltatt i konkurranse siste år av kvinner som driver fysisk aktivitet i form av trening og mosjon minst 1 gang per uke – 2007

3. Aktive medlemskap i norsk idrett

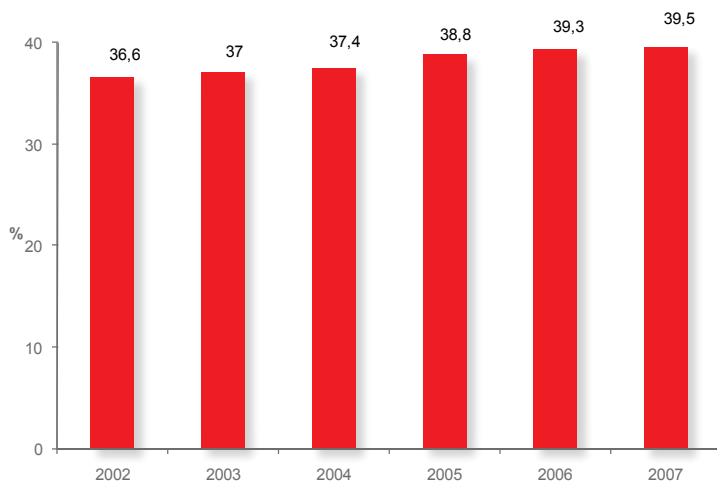
3.1 HVOR MANGE KVINNER OG MENN ER AKTIVE MEDLEMMER AV ET IDRETTSLAG?

NIF opererer med to typer medlemsstatistikker: Antall medlemskap og aktive medlemmer, ofte kalt aktivitetstall. Med «antall medlemskap» menes alle som har betalt medlemskontingent i et idrettslag, noe som også innbefatter passive medlemmer. Dette betyr at dersom en er medlem av flere idrettslag teller samme person flere ganger, mens er en med i flere grupper (idretter/aktiviteter) i samme idrettslag telles dette en gang. Med «aktive medlemmer» menes antall personer som er rapportert som aktive medlemmer i de enkelte sær-idrettsgrupper i idrettslagene, og det er disse tallene som rapporteres i dette kapitlet. Dette kan være både konkurransedeltagere, mosjonister, trenere og ledere. Dersom en driver med håndball og tennis i samme idrettslag, teller samme individ to ganger, i motsetning til for medlemskapstallene. Begge statistikkene er problematiske i forhold til kjønn: Hvis det er slik at flere gutter/menn enn jenter/kvinner er medlem av mer enn ett idrettslag, og/eller at flere gutter/menn er med i mer enn en idrett i samme lag enn det jenter/kvinner er, kan det bety at forholdet mellom kvinner og menn i idretten ser annerledes ut enn de statistikker det opereres med i denne rapporten. Det kan for eksempel tenkes at forskjellen mellom kvinner og menn faktisk er mindre enn det ser ut til dersom det er flere doble medlemskap blant menn enn blant kvinner²⁴.

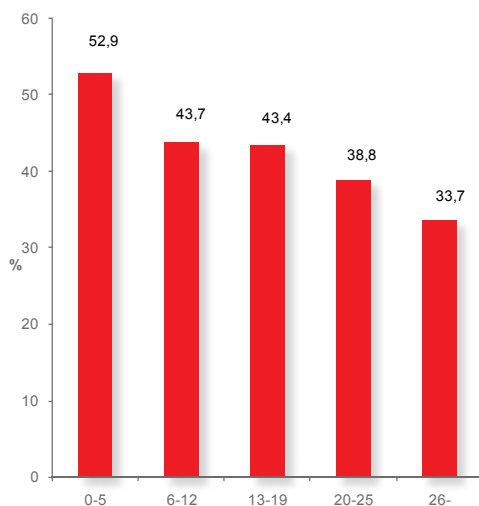
Kvinnene i den organiserte idretten utgjør nesten 40 % av den aktive medlemsmassen. Denne andelen har ikke endret seg vesentlig de siste årene. Dette fremgår av figur 7.

Blant registrerte medlemmer i 2007 i aldersgruppen 0–5 år utgjør jentene over halvparten. Størst kjønnsforskjell finner vi blant de eldste hvor kvinner 26 år og eldre bare utgjør 34 % av medlemmene i denne alderskategorien. Dersom vi ser dette tallet i relasjon til kvinner som er fysisk aktive (jfr. figur 1) synes idretten å ha et stort potensial for nye medlemskap blant voksne kvinner. Både blant kvinner og menn finner vi flest medlemmer i den eldste alderskategorien, men det er nesten dobbelt så mange menn som kvinner, henholdsvis 27 og 14 %. Dette fremgår av tabell 5.

24. I følge NIF er medlemskapstallene og aktivitetstallene ikke sammenliknbare, og vi har derfor valgt å ikke presentere medlemskapstall.

Figur 7. Andel aktive kvinner i NIF 2002–2007

Figur 8. Andel aktive kvinner i NIF 2007 – fordelt på alder

Tabell 5. Alder og aktive medlemskap sett i forhold til kjønn i NIF – 2007

	Kvinner		Menn	
	n	%-del	n	%-del
0–5 år	28 708	1,8	25 529	1,7
6–12 år	189 510	12,3	244 296	15,9
13–19 år	130 665	8,5	170 660	11,1
20–25 år	50 936	3,3	80 224	5,2
26-> år	207 536	13,5	407 845	26,6
Totalt	607 355	39,5	928 555	60,5

Tabell 6 viser at antall kvinnelige medlemskap i NIF øker. Tabellen gjenspeiler dermed trenden fra figur 1 hvor flere kvinner er mer aktive nå enn tidligere. Fra 2005 til 2007 har nesten 18 000 flere jenter/kvinner blitt medlem av en særidrettsgruppe i et idrettslag, mens gutter/menn har gått tilbake med 527 medlemskap. Den største økingen finner vi blant jenter i alderen 6–12 år, mens den største tilbakegangen er blant gutter i alderen 13–19 år.

Tabell 6. Endring antall aktive kvinner og menn i NIF 2005–2007

	Kvinner	Menn
0–5 år	-522	150
6–12 år	8 640	4512
13–19 år	1 717	-4104
20–25 år	3 636	-1469
26-> år	4 456	384
Totalt	17 927	-527

3.2 HVILKE IDRETTER DRIVER KVINNER OG MENN MED?

Det er store forskjeller i aktivitetstall mellom de 56 særforbundene som pr 31.12.07 er medlem i NIF, og forholdstallet mellom kvinner og menn varierer mye. Størst kvinneandel har Norges Rytterforbund med 88 % kvinnelige medlemmer, etterfulgt av Norges Fleridrettsforbund (81 %), Norges Danseforbund (75 %), Norges Gymnastikk- og Turnforbund (74 %) og Norges Håndballforbund (69 %). Noen få særforbund har ganske lik kjønnsfordeling, slik som Norges Volleyballforbund (52 %), Norges Skøyteforbund (51 %), Norges Svømmeforbund (51 %), Norges Amerikansk Fotball og Cheerleading Forbund (51 %) og Norges Gang- og Mosjonsforbund (50 %). Også innad i de ulike forbund er der store forskjeller. Kjønnsbalanse i medlemstall kan imidlertid tilsløre reelle kjønnsforskjeller i aktivitet. For eksempel i Norges Skøyteforbund består kunstløp av over 90 % kvinner, mens kortbane og langløp har henholdsvis 70 % og 32 % kvinner. I Norges Amerikansk Fotball og Cheerleading Forbund utgjør kvinner 1 % av de som driver med amerikansk fotball og 97 % av de som driver med cheerleading. Hele 38 særforbund har en kvinneandel som er mindre enn gjennomsnittet, dvs. at kvinnene i disse idrettene utgjør mindre

Tabell 7. Særforbund med flest kvinnelige aktive medlemmer fordelt på alder – 2007

	0–5 år	6–12 år	13–19 år	20–25	26-	Totalt
Norges Fotballforbund	1 492	48 813	37 157	5 654	13 638	106 754
Norges Håndballforbund	392	33 032	23 708	3 737	8 188	69 057
Norges Skiforbund	7 081	27 136	8 415	2 712	20 533	65 877
Norges Gymnastikk- og Turnforbund	11 591	26 662	6 738	2 618	15 436	63 045
Norges Bedriftsidrettsforbund	38	365	2 973	6 021	41 619	51 016
Norges Golfforbund	44	989	1 925	1 271	25 042	29 271
Norges Fleridrettsforbund	47	82	2 735	2 653	19 131	24 648
Norges Rytterforbund	236	4 390	9 479	3 251	6 987	24 343
Norges Svømmeforbund	2 974	13 487	2 653	483	2 704	22 301
Norges Fri-idrettsforbund	1 345	8 407	4 519	1 090	5 428	20 789

enn 40 %, og 21 særforbund har en kvinneandel på under 25 %. Dette fremgår av tabellen i vedlegg 1 som viser kvinneandelen innen alle sær idretter. Det er følgelig en stor skjevfordeling i mange idretter når det gjelder kjønn. Aktivitetsprosenten på 40 skyldes derfor at det er relativt mange kvinner som er med i noen få idretter. Tabell 7 viser at dette ikke bare er såkalte «tradisjonelle kvinneidretter».

Fotball er som det fremgår av tabellen den desidert største kvinneidretten i Norge med over 100 000 aktive, etterfulgt av håndball, ski, og gymnastikk og turn. Fotball er størst blant både kvinner og menn, men de aktive kvinnene utgjør bare 29 % av medlemmene i Fotballforbundet. Tatt i betraktning at fotball av mange blir oppfattet som en «maskulin» idrett, og at kvinner først i 1975 offisielt ble opptatt i Norges Fotballforbund (NFF), er det interessant å se hvordan Fotballforbundet har arbeidet for at fotball også skulle bli den største kvinneidretten i Norge. Allerede i 1976 oppnevnte NFF et kvinneutvalg, som satte i gang mange tiltak. Ikke bare med hensyn til rekruttering av aktive, men også utdanningstiltak for kvinnelige ledere, trenere og dommere, i tillegg til at det etter hvert ble startet ulike serier og mesterskap for jenter og kvinner. Kvinneutvalget ble lagt ned i 1992, da kvinnefotballen skulle integreres i all virksomhet. I motsetning til i andre fora, hvor kvinner «glemmes» og særtiltak for kvinner forsvinner når kvinneutvalg blir lagt ned (jfr. innledningen), synes dette ikke å ha skjedd i Norges Fotballforbund.²⁵ Fotball er imidlertid ikke størst blant kvinner innenfor alle aldersgrupper. Tabell 7 viser at blant de aller

25. Fasting 2003

nyngste er dette gymnastikk og turn, mens det blant de over 20 år er bedrifts-idretten som dominerer.

Tabell 6 viste at antallet aktive kvinner hadde økt med nesten 18000 fra 2005 til 2007. Av tabell 8 og tabell 9 fremgår at dette ikke gjelder alle idretter. Noen idretter har også mistet kvinnelige aktive. Tabell 8 viser hvilke idretter som har fått flere og tabell 9 hvilke idretter som har fått færre kvinnelige aktive fra 2005 til 2007. Størst økning i antall aktive medlemmer har Fotballforbundet, Rytterforbundet og Skiforbundet hatt, mens Golfforbundet, Orienteringsforbundet og Bryteforbundet har mistet flest medlemmer, selv om tallene her er relativt beskjedne. Dersom vi ser på den prosentuelle økningen er det Skiskytterforbundet (73 %) og Cykleforbundet (48 %) som har hatt størst fremgang (tabell 8).

Tabell 8. Særforbund med størst økning i antall aktive kvinner 2005–2007

	n-økning	%-økning
Norges Fotballforbund	8596	8,8 %
Norges Rytterforbund	7439	44 %
Norges Skiforbund	6205	10,4 %
Norges Gymnastikk- og Turnforbund	4609	7,9 %
Norges Skiskytterforbund	1106	72,6 %
Norges Cykleforbund	1102	42,7 %
Norges Padleforbund	818	19,6 %
Norges Klatreforbund	754	18,7 %
Norges Danseforbund	656	5,6 %
Norges Svømmeforbund	580	2,7 %

Tabell 9. Særforbund med størst reduksjon i antall aktive kvinner 2005–2007²⁶

	n-reduksjon	%-reduksjon
Norges Bowlingforbund	-183	-19,5 %
Norges Hundekjørerforbund	-183	-11,1 %
Norges Biljardforbund	-190	-26,6 %
Norges Kickboxing Forbund	-194	-11,8 %
Norges Motorsportforbund	-253	-8,3 %
Norges Badminton Forbund	-295	-15,7 %
Norges Bryteforbund	-320	-21,6 %
Norges Orienteringsforbund	-465	-4,4 %
Norges Bokseforbund	-619	43,6 %
Norges Golfforbund	-3413	-10,4 %

26. Tre særforbund har hatt stor tilbakegang i perioden, men er utelatt fra tabell 9. Dette skyldes at Bedrifts-idrettsforbundet har mistet Friskis & Svettis, Gang- og Mosjonsforbundet har fått sine tall justert av NIF, og Volleyballforbundet har mistet 4H-volleyball.

4. Kjønnsfordeling blant trenere og dommere

4.1 BREDDEIDRETT

Det er stor mangel på kunnskap om trenere i norsk idrett. Den mest omfattende informasjonen finnes i en rapport av Seippel (2004) basert på data fra idrettslagsundersøkelsen i 1999–2000. Undersøkelsen omfattet et tilfeldig utvalg idrettslag, og siden svarprosenten var 54 er resultatene basert på 294 lag. Kjønnsfordelingen blant trenere i disse klubbene var 81 % menn og 19 % kvinner. Videre viste det seg at det var en større andel yngre trenere blant kvinner enn blant menn. Dette fremgår av figur 9.

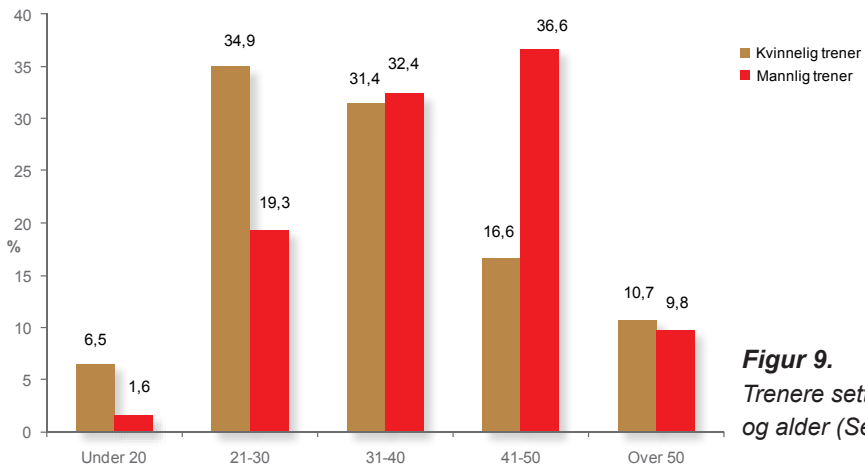
Som også er vist i studier fra utlandet er det sjeldent at menn trenes av kvinner. I denne undersøkelsen ble nesten alle menn trent av menn, kun 3 % av mennene hadde en kvinnelig trener, mens 61 % av alle jenter/kvinner hadde en mannlig trener (figur 10).

Videre viste det seg at andelen jenter/kvinner som ble trent av menn økte med utøvernes konkurransenivå. Blant de beste kvinnelige utøverne var det hele 97 % som ble trent av en mann.

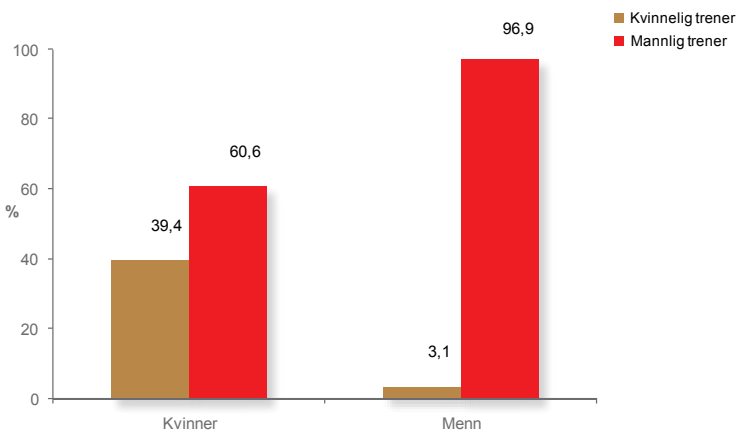
En undersøkelse om Likestilling og mangfold i norsk idrett fra 2008, viser samme tendenser²⁷, selv om mange av gruppene i idrettslagene i denne undersøkelsen hadde en 50-50 fordeling når det gjaldt trenernes kjønn. I de lagene som hadde ganske lik kjønnsfordeling var menn gjerne trenere på høyere nivå, mens de kvinnelige trenerne trente barne-/nybegynnergrupper og jentelag. Når barna ble eldre overtok menn trenerrollen. Dette gjenspeiler på mange måter at likestillingen ikke har kommet så langt, noe som også kommer til uttrykk i følgende sitat fra en klubbleder når vedkommende nevner at kvinnelige trenere kommer i konfliktsituasjoner i forhold til familie, mens dette ikke synes å gjelde for menn:

Fordi at, ikke sant, fotball er jo også litt sånn tradisjon, sånn guttegreie altså. Går du på rideklubben så finner du mødrene der altså, jeg vet jo det. Så det må skapes litt aksept for at det er verdifullt at damene i familiesituasjon er trenere. Men ikke sant, dem er også mødre og det er masse sånne konfliktsituasjoner som jeg ser, men det er utrolig viktig for jentefotballen og for guttefotballen, å få flere jenter med. Fordi at vi må få inn flere nivåer av, altså, de egenskapene som, holdt jeg på å si, er kjønnsstyrt. Det er kjempeviktig i barneidretten. Og fotballen har nok den største utfordringen.

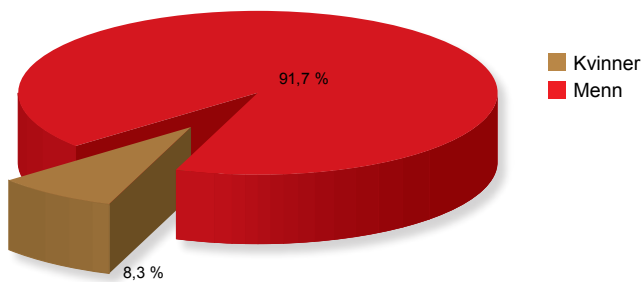
27. Fasting et al 2008

Figur 9.
Trenere sett i forhold til kjønn og alder (Seippel 2004)

Figur 10.
Andel klubbmedlemmer som er trent av samme og motsatt kjønn (Seippel 2004)

Figur 11.
Forbundstrenere i norsk idrett per 31.12.2006

4.2 TOPPIDRETT

I den nevnte undersøkelsen viste det seg at blant 265 trenere som var engasjert av et særforbund var det bare 22 (8 %) kvinner (figur 11). Andelen kvinner var lavere enn det som kom fram i en tilsvarende undersøkelse fra 1984, hvor tallet på kvinnelige forbundstrener var 14 %. Dette viser tydelig at de beste utøverne trenes stort sett av menn, og at en på dette nivået ikke har klart å rekruttere flere kvinner i løpet av den siste 25 års perioden.

I samme undersøkelse var det også flere særforbund som opplevde det som et problem at de ikke hadde flere kvinnelige trenere på høyt nivå:

Men på trenere på toppnivå, så er det få jenter som ser at de klarer å kombinere det med de øvrige kravene de stiller til sitt eget liv, rett og slett. Så jeg tror det største hinderet er selve organiseringen av toppidrettsarbeidet og landslagsaktiviteten, med den voldsomme reisevirksomheten som er der.[...] Og hvis vi skal inkludere flere kvinner i trenerrollen, splitte opp en trenerrolle i fire, og engasjere fire personer i stedet for en, så er ikke det optimalt for utøverne. Så jeg tror at det vil kunne komme en slenger i ny og ne, som sier at «Yes, dette vil jeg satse på, jeg legger til side barn og familie og andre ting en periode for å satse på dette, og jeg skal være en topp trener». Den jenta vil komme snart, men det blir aldri like mange jenter som gutter som tør og vil ta den sjansen.

Dette utsagnet indikerer at det er et større problem for kvinner enn for menn å kombinere et liv utenom trenerjobben med det å være landslagstrener. Slik sett gjenspeiler det et tradisjonelt kjønnsrollemønster, hvor mor er hjemme og tar seg av barn, mens far er ute. Dersom det er en forutsetning at en «legger til side barn og familie» for å være forbundstrener i norsk idrett, må trenerrollen sies å være svært lite «familievennlig». Dette kan tyde på at det er nødvendig med strukturelle endringer innad i idretten med tanke på trenerfunksjoner på høyt nivå. Den ordningen som er i dag kan neppe sies å fremme likestilling, men snarere forsterke tradisjonelle kjønnsstereotyper.

4.3 FRAMTIDAS TRENERE?

NIF har siden 1994 i samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner hatt ansvar for Diplomtrenterutdanningen. Denne utdanningen ble noe omstrukturert og skiftet navn i 2003 til NIFs topp trenerkurs. Disse utdanningene har vært og er den høyeste formen for trenerutdanning som en kan ta i Norge. Figur 12 viser at når det gjelder diplomtrenterutdanningen er

den i perioden 1994–2004 gjennomført av 35 kvinner. Det har ikke vært mulig å fremskaffe data som viser hvor mange av disse som arbeider som aktive trenere i dag, og på hvilket nivå, men antallet kvinnelige forbundstrenerne som vist over (N=22) kan tyde på at få av disse er engasjert som toppidretts-trenere av et særforbund.

Bortsett fra for kullet fra 2005–2007 har andelen kvinner på NIFs topp-trenerkurs vært høyere enn snittet for diplomtrenerutdanningen (figur 13). Fra et likestillingssynspunkt var spesielt det første kurset bra, siden halvparten av deltakerne var kvinner. Andelen kvinner fram til og med 2010 er som vi ser 31 %. Dette skulle indikere at kjønnsfordelingen blant toppidrettstrenerne i framtida skulle bli bedre, og i alle fall skulle ikke manglende utdannings-bakgrunn være en barriere.²⁸

En annen vei til høy trenerkompetanse er ved å ta en bachelorgrad i *Trenerrollen* ved Norges idrettshøgskole (NIH). Dette studiet har vært og er meget dominert av menn. Andel kvinner som har blitt tatt opp på denne utdannelsen er bare 13 %, og det har vært tilbakegang fra 2004 til 2007 (figur 14). Årsakene til at så få kvinner ikke søker trenerstudiet kan være de samme som er nevnt tidligere, i tillegg til at det er svært få heltidsjobber som trenere i Norge. Når da de fleste rollemodellene er menn er det ikke overraskende at kvinnelige idrettsstudenter velger mer «trygge» bachelorstudier som *Fysisk aktivitet og helse og Kroppsøving*.

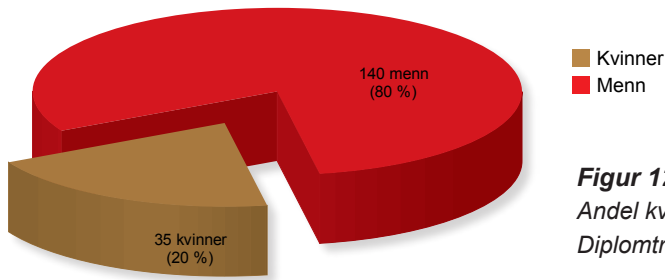
En undersøkelse blant ca 200 kvinnelige idrettsstudenter ved fire høgskoler i Norge gir imidlertid grunn til større optimisme.²⁹ På et spørsmål om en har trenererfaring svarte 64 % bekreftende, og hele 71 % av disse oppga at de ønsket å fortsette som trenere i framtida. Dette tyder på at studentene har en positiv opplevelse av det å være trener. Videre var det 32 % av de studentene som ikke hadde noen trenererfaring, men som hadde planer om å ta seg jobb som trenere senere. Blant de som ikke ønsket å ta fremtidige trenerjobber, svarte de fleste at det «tar for mye tid» og/eller at de var «ikke interessert». Men også grunner som har vært antydnet ovenfor kom frem i denne undersøkelsen slike som «betalingen er for dårlig» og «for mye reising».

4.4 HVEM ER DOMMERE I NORSK IDRETT?

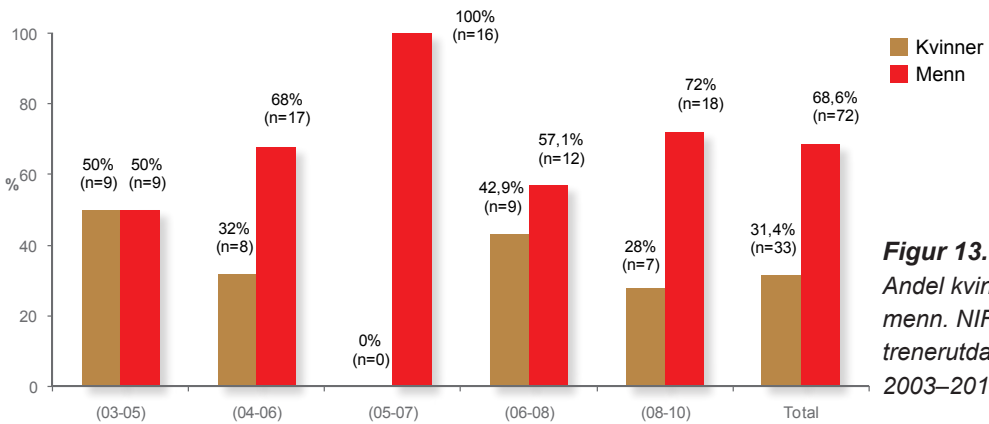
Det finnes ingen systematisk statistikk over kjønnsfordelingen på dommere/teknisk delegerte i norsk idrett, og undersøkelsen *Likestilling og mangfold i norsk idrett* viste at det var vanskelig å få en totaloversikt over dommere/teknisk delegerte fordelt på kjønn, særlig i forhold til nivå. Noen forbund har oversiktlige statistikker på dette, men langt fra alle. Mange nevnte også at de foreliggende statistikker ikke var oppdaterte. I de idretter hvor det benyttes dommere/teknisk delegerte er det mest vanlig at kvinner dømmes

28. Et interessant prosjekt hadde vært å se nærmere på hvor det er blitt av dem som har tatt topp-trenerutdanning, hva slags karriere de har hatt og om de er i arbeid som topp-trener i dag.

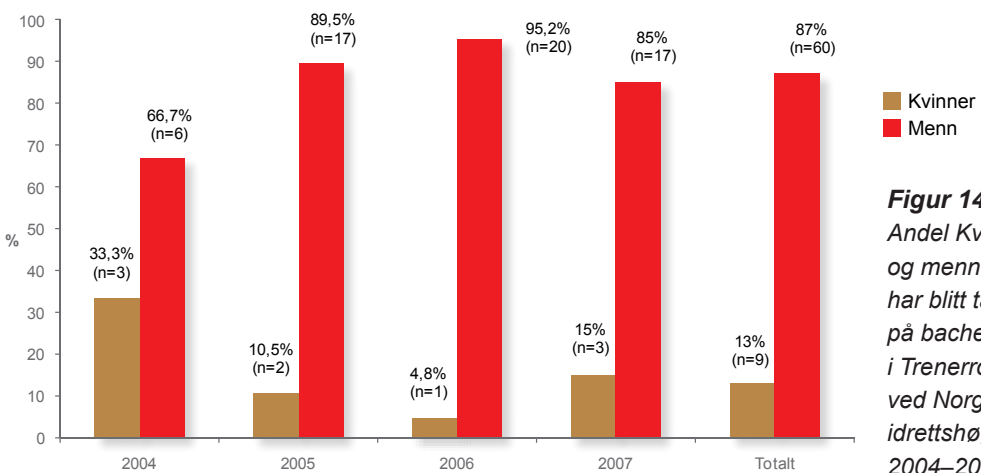
29. Fasting & Knorre 2005

Figur 12.
 Andel kvinner og menn. NIFs
 Diplomtrentnerutdanning 1994–2004

Figur 13.
 Andel kvinner og menn. NIFs Topp-trentnerutdanning 2003–2010

Figur 14.
 Andel Kvinner og menn som har blitt tatt opp på bachelorgrad i Trenerrollen ved Norges idrettshøgskole 2004–2007

av menn. Det internasjonale fotballforbundet (FIFA) har imidlertid som en hovedregel at kvinnekamper skal dømmes av kvinnelige dommere. Norges Fotballforbund sier de prøver å praktisere dette i toppserien for kvinner, men klarer det ikke helt.

I forhold til medlemsmassen er kvinnelige dommere/teknisk delegerte sterkt underrepresentert. I den nevnte undersøkelsen utgjorde kvinnene i alt 20 % (66 personer) blant de særforbund (kun åtte) som oppga informasjon om antall dommere/teknisk delegerte på nasjonalt nivå. Tallet på kvinnelige internasjonale dommere/teknisk delegerte var faktisk høyere, 27 % (30 personer), noe som kan ha sammenheng med at denne statistikken representerte flere særforbund (21). Generelt virker det som det er vanskelig å få tak i nok dommere/teknisk delegerte til stevner og konkurranser.³⁰ Dette gjenspeiles også i undersøkelsen blant kvinnelige idrettsstudenter som er nevnt tidligere. Mens svært mange kunne tenke seg å bli trenere, var det bare 9 % som hadde fremtidige dommerplaner. De viktigste årsakene idrettstudenter som ikke ønsket å bli dommere oppga var; «ikke interessert», «tar for mye tid», «betalingen er for dårlig», og «kvinnelige dommere oppnår ikke nok respekt».³¹

Med all den aktivitet som foregår i barne- og ungdomsidretten er det et stort behov for dommere. Det hjelper imidlertid ikke på rekrutteringen dersom unge dommere av begge kjønn utsettes for mobbing og trakassering, noe som synes å forekomme. Romerikes Blad³² skrev en artikkel for ett par år siden om en 16 år gammel jente som ble kraftig trakassert av en trener da hun dømte en 11-årskamp. Jenta sier i intervju med avisen blant annet: *Det var helt forferdelig. Jeg følte meg skikkelig truet. Jeg begynte nesten å gråte og hadde mest lyst til å blåse av hele kampen. [...] Treneren var uenig i samtlige avgjørelser som gikk mot hans lag.* Hun uttaler til avisen at hun følte seg både trakassert og diskriminert, og sa blant annet *Det virker som han var negativ til jentedommere. Dette hadde han aldri gjort mot en gutt. Han trakasserte meg som dommer gjennom hele kampen.* Avisen følger opp saken og intervjuer blant annet leder av Akershus Fotballkrets som forteller at denne saken langt fra var unik. Bare de to siste ukene hadde han fått inn tre saker som gjaldt trakassering av unge kvinnelige dommere.³³

30. Fasting et al 2008

31. Fasting & Knorre 2005

32. http://www.rb.no/lokal_sport/article

33. Fasting 2009

5. Lederskap og kjønn

5.1 PARAGRAF 2-4 OM KJØNNSFORDELING

Idrettstinget har siden 80-årene, da Norges Friidrettsforbund (NFIF) fremmet et lovforslag om å sikre kvinnerepresentasjonen på tinget, drøftet ulike former for kjønnskvotering. Forslaget fra NFIF i 1980 ble nedstemt, med blant annet følgende begrunnelse: *Å lovfeste et bestemt mønster for representasjon vil virke uheldig og kan være egnet til å forsinke den likestillingsprosess som nå er i gang.*³⁴ Først 10 år senere vedtok Idrettstinget et presist forslag om kjønnsfordelingen i styrer, råd og utvalg på alle nivåer i organisasjonen. I NIFs lovheftet er det siden 1990 flere ganger foretatt språklige justeringer i paragraf 2-4 om kjønnsfordeling. I dag har paragrafen følgende formulering:

Ved valg/oppnevning av representanter til årsmøte/ting, samt medlemmer til styre, råd og utvalg mv. i NIF og NIFs organisasjonsledd skal det velges kandidater/representanter fra begge kjønn.

Sammensetningen skal være forholdsmessig i forhold til kjønnsfordelingen i medlemsmassen, dog slik at det skal være minst to representanter fra hvert kjønn i styre, råd og utvalg mv. med mer enn 3 medlemmer. I styre, råd og utvalg mv. som består av 2 eller 3 medlemmer skal begge kjønn være representert. Varamedlemmer teller ikke med ved beregningen av kjønnsfordelingen.

*Idrettsstyret kan, når det foreligger særlige forhold, gjøre unntak fra denne bestemmelsen*³⁵

Idrettsstyret vedtok den 28.11.07 retningslinjer for dispensasjon fra loven, som også inneholder retningslinjer ved manglende oppfyllelse av bestemmelsen. Ved valg av styrer, råd, komiteer og utvalg på særforbunds- og idrettskretsting er det idrettsstyret som avgjør dispensasjonssøknader, mens NIFs generalsekretær avgjør dispensasjonssøknader som gjelder andre oppnevninger i råd, komiteer og utvalg i særforbund, idrettskretser og særkretser. Dispensasjonssøknader for alle valg og oppnevninger i styrer, råd, komiteer og utvalg fra idrettsråd og idrettslag avgjøres av idrettskretsen.³⁶

Undersøkelsen om Likestilling og mangfold i norsk idrett viste at det er god kjennskap til denne paragrafen i alle idrettens organisasjonsledd. Som eksempel på dette nevnes sentralstyret i Friidrettsforbundets som i sin årsberetning skriver:

34. Norges Idrettsforbunds sakliste til Idrettstinget 1980, s. 49.

35. NIF 2009, s 9

36. NIF 2009, s 141–142

NFIF sitt styre ble på tinget i Tromsø valgt med 4 kvinner og 6 menn. Både styret og administrasjon er bevisst på å følge NIFs regler for kjønnskvolter og oppfordrer begge kjønn til å delta aktivt i forbundets utvalg og komiteer.³⁷

Det hadde vært interessant å se hvilke og hvor mange organisasjonsledd som gjennom årene har søkt om dispensasjon fra denne paragrafen. Det har imidlertid ikke vært mulig å fremskaffe slik informasjon fra før 2007, da det sittende idrettsstyret signaliserte at regelen skulle håndheves strengt.³⁸ Basert på medieoppslag er det mye som tyder på at regelen om kjønnsfordeling håndheves strengere enn tidligere – i alle fall på krets- og forbunds-nivå. Dette har sannsynligvis sammenheng med den innskjerpingen som har funnet sted. Blant annet kunne en lese i pressen at representanter til Norges fotballforbunds siste ting ble utestengt fordi de enten ikke oppfylte regelen eller ikke hadde søkt om dispensasjon på forhånd, slik regelverket tilsier. Av formelle saker som er behandlet av NIF sentralt er det siden mars 2008 innvilget tre og avslått en søknad fra særforbund, mens for særkretser/regioner er det innvilget to og avslått ni søknader.³⁹ På grasrota synes det å være vanskeligere å oppfylle paragraf 2-4. Selv om lagene i den nevnte undersøkelsen hadde kjennskap til NIFs regel for kjønnsrepresentasjon, varierte praktiseringen og holdningen til regelen. Flere ga uttrykk for at de hadde problemer med å tilfredsstillende kravet om minst to kvinner/menn i styret, og var skeptiske til at regelen er nedfelt i lovs form. For mange dreide det seg først og fremst om å få noen til å ta på seg tillitsverv:

... her er vi så glad at vi i alle fall får noen til å ta på seg et verv at jeg kan ikke begynne å si nei takk bare på grunn av at vi har gale kjønnskvolter, kjønnsammensetninger. Du leter med lys og lykte etter tillitsvalgte, og så hvis noen gjør deg så glad at de sier ja da, så sier vi, nei men ikke deg for du har feil kjønn allikevel, når vi endelig fikk fylt opp en plass.

Klubber som hadde fått til en jevn kjønnsfordeling i styrene syntes på den annen side å være veldig fornøyd med det. Følgende sitat er fra en klubb med stor overvekt av menn i medlemsmassen, men med et styre på fem menn og fire kvinner:

Det er liksom en klan som alltid har sittet og styrt før. Og nå tok vi inn jentene, bare for å få de med og få ideer, for vi sitter jo og kukelurer med våre egne ting som vi har gjort i alle år. Så nå gjorde vi dette bare for å få inn masse nytt og flere gode ideer. [...] Så er det jo fellesskapet og motivasjonstanker, ja, rett og slett for å få nytt blod.

37. Norges Friidrettsforbund 2007, s 37

38. NIF 2008b

39. NIF 2008b

Neste sitat er også fra en klubb med overvekt av mannlige medlemmer, men med tre menn og to kvinner i styret, og som ikke synes det har vært problematisk å oppfylle § 2-4:

Ja da. Det går greit. Hos oss så har det gått greit, vi har opp i gjennom alle årene hatt kvinner med, i grunnen. Og vi ser, jeg ser ikke noe forskjell på kvinner og herrer altså. Jeg har de med, vil de være med, så er det flott. Og en annen ting, siden vi har [...] så er det veldig viktig for oss å få jenter inn i styret. For vi vil ha dem med på det her. Mange ganger så ser de litt annerledes enn vi gubber, på ting og tang med jenter. Det kan være treningen, det kan være litt av hvert. Så derfor så er de viktig for oss å få inn. Og vi har vært heldige i grunnen og mange, mange år hatt jenter med.

Hvordan ser så kjønnsfordelingen ut når det gjelder ledelse og tillitsverv i de ulike organisasjonsledd, og er det mulig å si noe om effekten av denne paragrafen?

5.2 IDRETTSLAG, IDRETTSRÅD OG IDRETTSKRETS

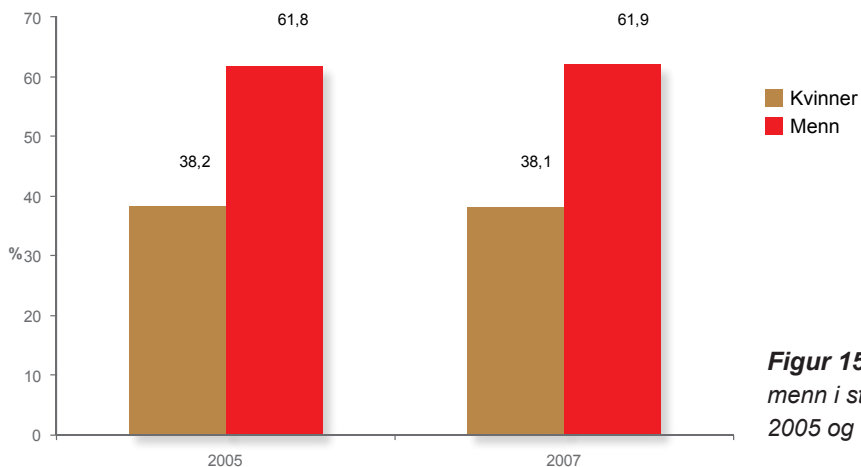
Figur 15 viser at kvinner er godt representert i styrer i idrettslag sett i forhold til medlemsmassen. Både i 2005 og i 2007 var prosentandelen 38 i følge *Idrettsregistreringen* til NIF. Da NIFs idrettsregistrering ikke har sammenlignbare tall tilbake til 1990 er det umulig å si noe om betydningen av paragrafen om kjønnsrepresentasjon for denne type representasjon. Blant de idrettslagene som ble intervjuet i undersøkelsen om Likestilling og mangfold i norsk idrett var det en relativt høy andel som ikke hadde to medlemmer i styret av det underrepresenterte kjønn, i alt 41 %.⁴⁰ Dette kan tyde på at det er stor variasjon i idrettslagenes styrer når det gjelder kjønnsrepresentasjon.

Når det gjelder ledere i idrettslag viser figur 16 at det har vært en fremgang fra 18 % kvinner i 2003 til 20 % i 2007. Det er likevel langt igjen til prosentandelen som gjenspeiler den kvinnelige medlemsmassen. Sett i sammenheng med figur 15 skulle imidlertid rekrutteringsgrunnlaget være til stedet, da det nok er en fordel å ha vært med i et klubbstyre før en tar på seg lederverv.

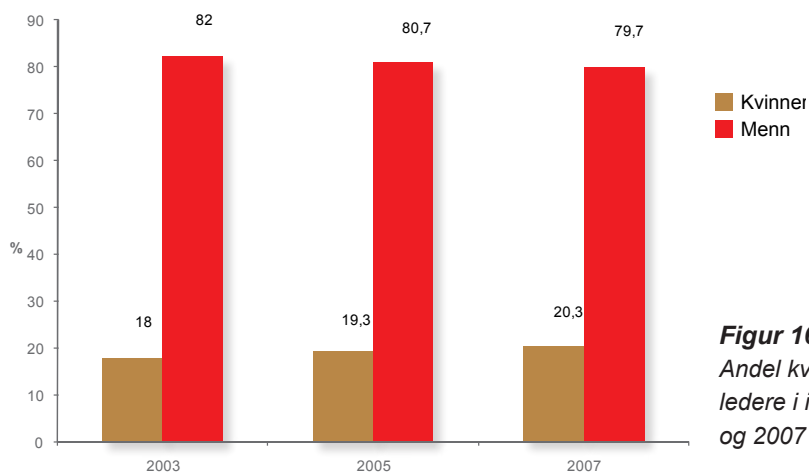
Figur 17 viser kjønnsfordelingen blant ledere i idrettsråd. Her er kvinne-representasjonen på 16 % i 2007 dårligere enn for ledere på klubbnivå. Det er heller ingen fremgang fra 2003 til 2007.

Som på lagsnivå er andelen kvinner i idrettskretsstyrene representativ og høy. I 2006 var den 40 % og steg til 42 % i 2008 (figur 18). Sammenlikner vi med NIFs aktivitetstall er det en overrepresentasjon av kvinner i idrettskretsenes styrer i 2008. Når det gjelder ledere derimot, finner vi den samme tendens som på klubbnivå. Prosenten synker dramatisk, slik det fremgår av figur 19. Kun to av 19 (11 %) idrettskretsledere er kvinner, både i 2006 og 2008.

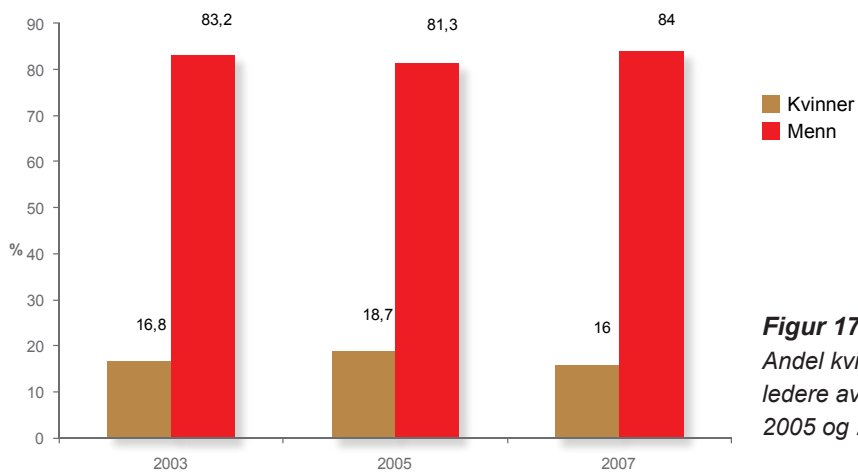
40. Tall for 39 av 39 lag.

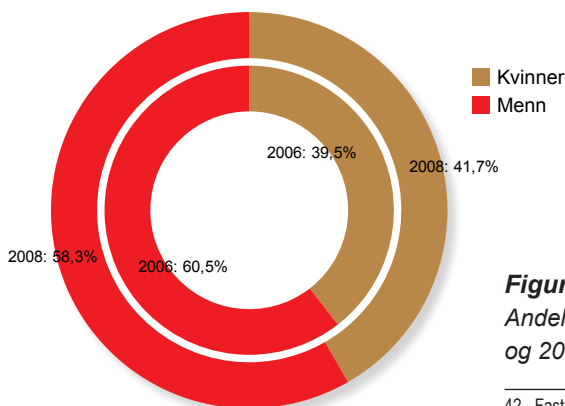
Figur 15. Andel kvinner og menn i styrer i idrettslag – 2005 og 2007

Figur 16. Andel kvinner og menn blant ledere i idrettslag – 2003, 2005 og 2007

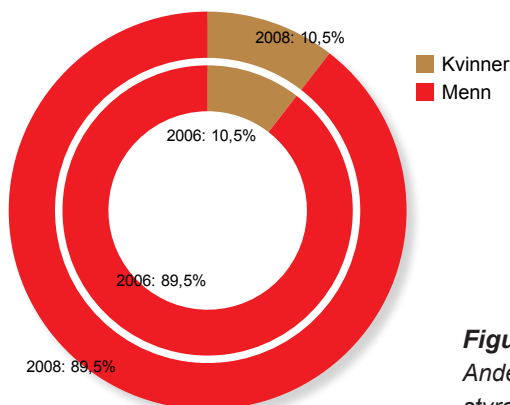

Figur 17. Andel kvinner og menn blant ledere av idrettsråd – 2003, 2005 og 2007

Figur 18.
Andel kvinner og menn i idrettskretsstyret – 2006 og 2008⁴²

42. Fasting et al 2008

Figur 19.
Andel kvinner og menn blant ledere i idrettskretsstyret – 2006 og 2008

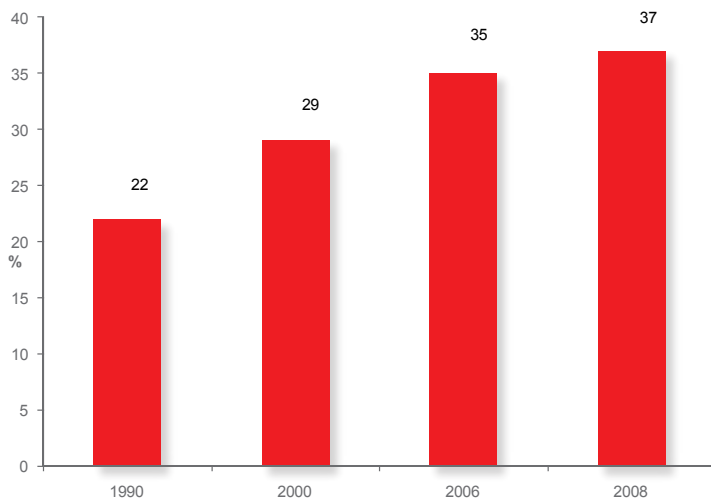
5.3 SÆRFORBUND OG IDRETTSSTYRET

Styrer i særforbund

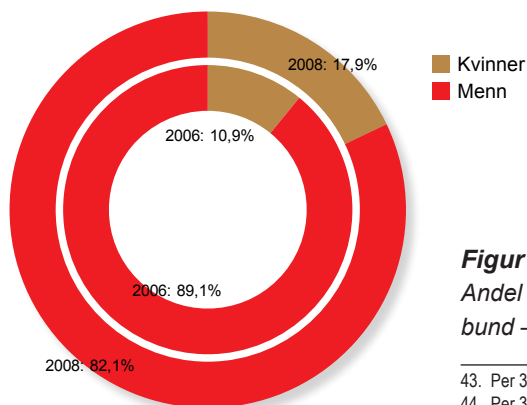
Siden 1990 har andelen kvinner i forbundsstyret økt jevnlig. Dette fremgår av figur 20. I 2006 var andelen 35 %, kvinner, men pr 1.8.2008 har dette tallet økt til 37 %, hvilket er ganske likt andelen kvinnelige medlemmer i NIF.⁴¹ Sammenlignet med andre land er dette en meget sterk kvinne-representasjon, da en vanligvis finner færre kvinner jo høyere opp en kommer i organisasjonen.

Å sitte i et forbundsstyret er i de fleste tilfeller å inneha en status- og maktposisjon, og det kan ofte være flere kandidater ved valg. Det er følgelig

41. Resultatene fra 2006 og 2008 er basert på henholdsvis 55 (av 55) Og 56 (av 56) særforbund

Figur 20.
Andel kvinnelige medlemmer
i styrer i særforbund
1990–2008

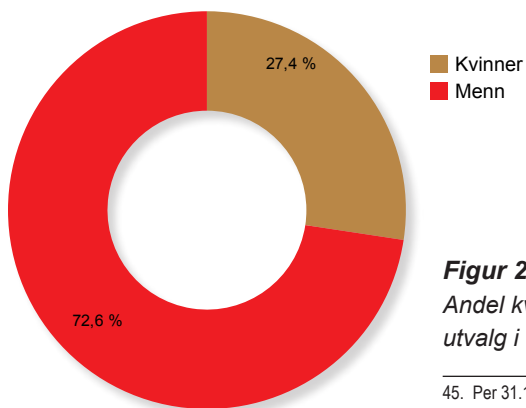

Figur 21.
Andel kvinner og menn blant presidenter i særforbund – 2006⁴³ og 2008⁴⁴

43. Per 31.12.06.

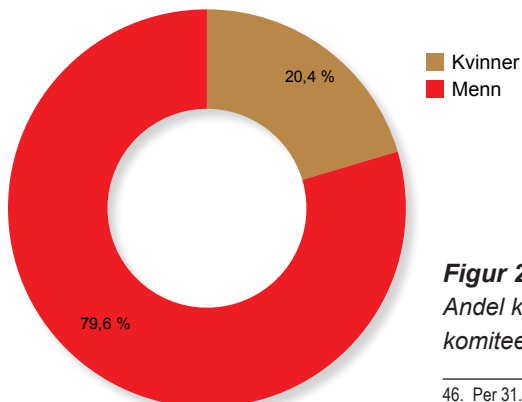
44. Per 31.06.08.

all grunn til å anta at figur 20 viser effekten av paragraf 2-4 om kjønnsrepresentasjon. Det er likevel ikke alle som klarer å oppfylle regelen. Undersøkelsen om Likestilling og mangfold i norsk idrett viste at det i 2006 var åtte særforbund som manglet eller kun hadde ett kvinnelig medlem i forbundsstyret. I 2008 var det tilsvarende tallet fem. Ingen forbundsstyret manglet mannlige medlemmer. Til tross for den «gode» representasjonen som gjenspeiles i figur 20 viste undersøkelsen at det var flere forbund som syntes å ha problemer med å rekruttere kvinner. I et forbund som hadde stor overvekt av kvinnelige medlemmer, ble dette uttalt slik:

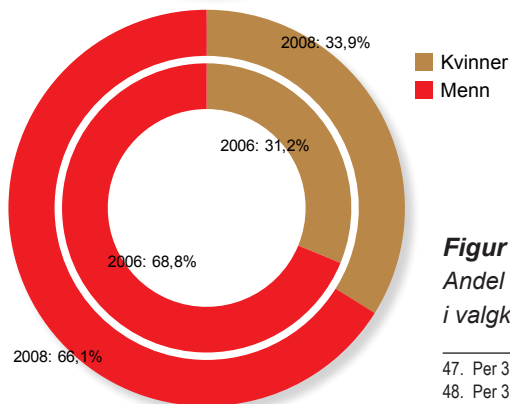
Figur 22.
Andel kvinner og menn i komiteer og utvalg i NIF – 2006⁴⁵

45. Per 31.12.06.

Figur 23.
Andel kvinner og menn blant ledere i komiteer og utvalg – 2006⁴⁶

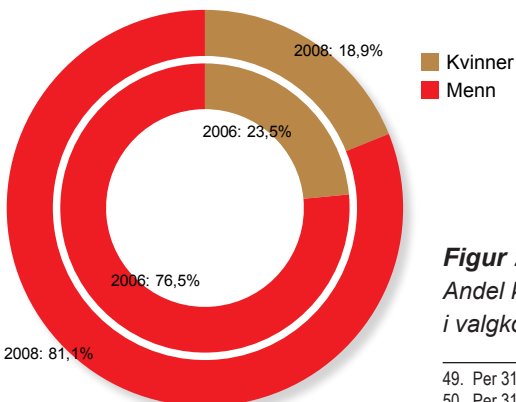
46. Per 31.12.06.

Figur 24.
Andel kvinnelige og mannlige medlemmer i valgkomiteer – 2006⁴⁷ og 2008⁴⁸

47. Per 31.12.06.

48. Per 31.08.08.

Figur 25.
Andel kvinnelige og mannlige ledere i valgkomiteer – 2006⁴⁹ og 2008⁵⁰

49. Per 31.12.06.

50. Per 31.08.08.

... i styret (hovedstyret) er det faktisk sånn at man må slite for å få inn kvinner, selv om det er en typisk jenteidrett så er det veldig vanskelig å få inn noen. Men det går på helt andre ting, å få jenter til å ta verv eller sitte i lederposisjoner er vanskelig, tørre å ta verv. Dessverre er det sånn. [...] Vi vil så gjerne være sikre på at vi er gode nok, det er det som ligger i den nyere generasjonen også. Før vi åpner munnen i en forsamling så vil vi være sikre på at det vi sier er Ok, mens en mann bare plaprer ut bare for å ha vært med.

I likhet med mange andre samfunnsområder har idretten relativt få kvinner på toppen, men figur 21 viser at det har skjedd en stor forbedring på kort tid. Mens det i 2006 var seks har tallet økt til 10 i 2008. Som for idrettslag og idrettskretser er det et gap mellom andelen kvinnelige medlemmer av styrene og andelen kvinner i topposisjonene. Det er imidlertid noe overraskende at andelen kvinnelige ledere faktisk er høyere blant særforbundene enn blant idrettskretsene.

Komiteer og utvalg

Det er mange komiteer og utvalg i norsk idrett, og paragraf 2-4 gjelder også for dem. Ser vi på antall verv i ulike særforbund, var det i 2006 2632 verv fordelt på 587 komiteer/utvalg.⁵¹ Halvparten av disse komiteene (295) oppfylte ikke minimumskravene i § 2-4. I alt 25 komiteer hadde for mange kvinner, resten (270) hadde for få kvinner. Kun to særforbund tilfredstilte minimumskravet i § 2-4 (Bowlingforbundet og Bedriftsidrettsforbundet) i alle komiteer/utvalg. Fire særforbund oppfylte ikke minimumskravene i § 2-4 i noen av sine komiteer og utvalg i 2006. Norges Ake-, Bob-, og Skeletonforbund (fire komiteer/utvalg), Norges Castingforbund (fire komiteer/utvalg) og Norges Vektløfterforbund (syv komiteer/utvalg) hadde for få kvinner i alle sine komiteer og utvalg, mens Norges Amerikansk Fotball og Cheerleading Forbund hadde for få kvinner i syv komiteer/utvalg og for få menn i en.⁵²

Blant alle utvalg- og komitémedlemmer utgjorde kvinnene i alt 27 % (figur 22), mens kvinnelige komitéledere utgjorde 20 % (figur 23).

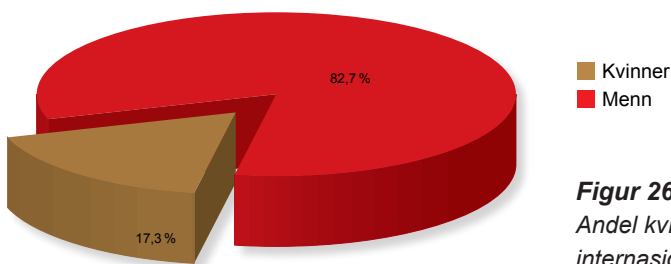
Valgkomiteer er spesielt viktige, og har stor innflytelse på hvem som blir valgt til ulike verv. Sett i forhold til blant annet personlige nettverk, er det derfor svært viktig at begge kjønn er representert. Også her finner en samme mønstre som tidligere vist; relativt bra representasjon i forhold til medlemsmassen blant medlemmene av valgkomiteene, og en liten øking fra 2006 til 2008 (figur 24). Andelen kvinner synker imidlertid når en undersøker ledere av valgkomiteene. Det er også verdt å merke seg at andelen kvinnelige ledere av valgkomiteer i særforbund faktisk har gått ned fra 2006 til 2008 (figur 25).

51. Denne statistikken er basert på opplysninger fra alle 55 særforbund i 2006

52. Fasting et al 2008

Internasjonale verv

Norge hevder seg internasjonalt både når det gjelder idrettslige prestasjoner og når det gjelder internasjonale verv, men også her finner vi færre kvinner. Blant de 24 særforbund som ble intervjuet i undersøkelsen om Likestilling og mangfold i norsk idrett i 2007 var det 98 personer som hadde internasjonale verv, og bare 17 (17 %) av disse var kvinner (figur 26). Det er ofte nåværende eller tidligere presidenter og visepresidenter som innehar slike verv. Siden det er få kvinnelige presidenter og visepresidenter, vil mange kvinner ikke ha den erfaringen som trengs for å inneha internasjonale verv. En øking av kvinner i lederverv vil antakelig også føre til en øking i internasjonale verv. Siden menns internasjonale nettverk generelt må antas å være sterkere enn kvinners, kan det også være nyttig med spesielle tiltak for å kvalifisere kvinner for slike verv.

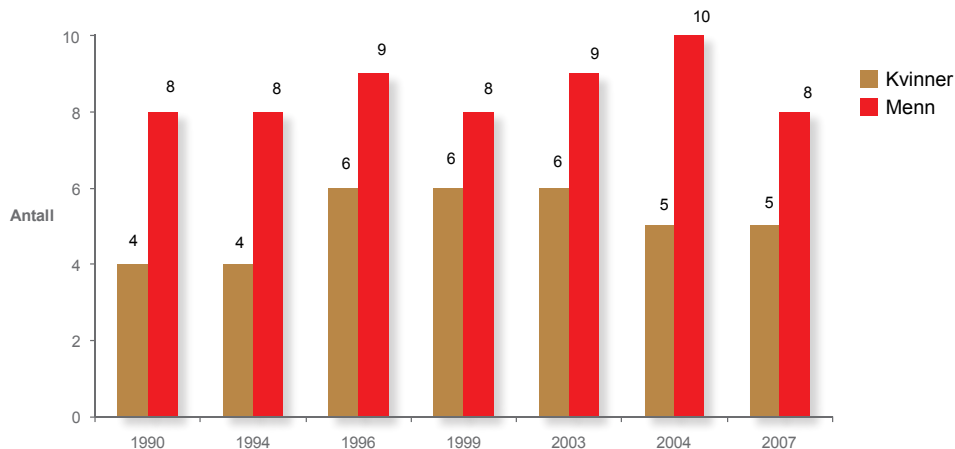
Figur 26.

Andel kvinner og menn med internasjonale verv – 2006

Idrettsstyret

Figur 27 viser at idrettsstyret gjennom en lengre periode har hatt en høy kvinnerepresentasjon, selv om det først var i 2007 at norsk idrett fikk sin første kvinnelige president; Tove Paule. Høyest kvinnerepresentasjon var det i årene 1996 til 2003 hvor 6 kvinner var medlem av idrettsstyret. I inneværende periode er det 5 kvinner blant idrettsstyrets 13 medlemmer. Til sammenligning kan nevnes at Dansk Idræts-forbund kun har 2 kvinner blant sine 11 medlemmer i styret⁵³, mens Svensk Riksidrottsforbund har en enda høyere kvinnerepresentasjon enn NIF i det 5 av 11 medlemmer av styret er kvinner.⁵⁴

Resultatene i dette kapitlet viser at kvinnerepresentasjonen i styret i ulike organisasjonsledd gjenspeiler medlemsmassen. Dette indikerer at paragraf 2-4 har hatt en effekt. Når det gjelder topposisjoner, dvs. lederverv, synker andelen kvinner dramatisk. «Glasstaket» som en finner på andre områder i samfunnet synes også å gjelde innen idretten.

Figur 27. Kjønnfordeling Idrettsstyret 1990–2010⁵⁵

53. Per 22.03.09 (<http://www.dif.dk/OmDIF/Forside/Organisation/Politisk%20struktur/Bestyrelsen.aspx>)

54. Per 22.03.09 (http://www.rf.se/templates/Pages/InformationPage___623.aspx)

55. Tallene er fra den sammensetningen styret har hatt ut fra valget på tinget + ansatt rep og IOC-rep og eventuelle andre. 1996 er etter sammenslåingen med NOK.

6. Konklusjoner og veien videre

6.1 «ANDEL KVINNELIG MEDLEMSKAP SKAL ØKE»

Andelen kvinner (78 %) som er fysisk aktiv er noe høyere enn andelen menn (71 %), men flere menn er medlem av et idrettslag og konkurrerer oftere enn kvinner. Kvinner og menn foretrekker stort sett de samme aktivitetene, og de mest populære er «fotturer i skog og mark», «skitur i skog og fjell», «sykling til jobb og på tur» og «styrketrening». Ingen av disse krever at aktivitetene foregår i «organiserte» former i et idrettslag. Følgelig finner vi at relativt få har drevet fysisk aktivitet og idrett i idrettslag og/eller bedriftsidrettslag, sammenlignet med denne typen aktivitet «Sammen med familie eller venner». Flere kvinner enn menn driver med «Gymnastikk/Jazzballet/Aerobic/Freestyle», og derav følger at flere kvinner enn menn trener i privat treningsstudio. Resultatene forsterker en oppfatning om at kvinner er mer sosiale enn menn fordi det er flere kvinner som utøver fysisk aktivitet «Sammen med familie» og «Sammen med venner/nabo/arbeidskamerater». Andelen kvinner som trener «På treningsstudio, squashhall el lign.» har økt fra 8 % i 1991 til 30 % i 2007. Kvinner og menn vektlegger også de samme grunner for å drive med fysisk aktivitet, men kvinner tillegger disse større betydning enn menn. Dette er «Gir fysisk og mentalt overskudd», «Forebygge helseplager» samt «Gir avstressing/avkobling». Tradisjonelle kjønnsstereotyper fremkommer også her idet flere menn enn kvinner oppgir «Gir spenning/utfordringer» og «Konkurrere/måle krefter», mens flere kvinner enn menn tillegger «Hensyn til utseende» samt «Holde vekten nede» meget stor betydning som grunn til at de trener. Pliktfølelsen synes også å være større blant kvinner enn menn, da flere kvinner oppgir «Synes jeg bør», og andelen kvinner som mener dette har økt med 11 prosentpoeng fra 1991 til 2007.

Andelen kvinner som er registrert som aktive medlemmer i NIF har holdt seg stabilt i underkant av 40 % siden idrettsregistreringen ble etablert i 2002. Det er relativt store forskjeller mellom de ulike aldersgruppene. I aldersgruppen 0–5 år er det et flertall jenter (53 %), mens blant medlemmer som er 26 år og eldre er andelen kvinner kun 35 %. Det er også store kjønnsforskjeller når en går inn på aktivitetstallene for de enkelte særforbund i NIF. Noen forbund har en markant overvekt av kvinnelige medlemmer, hvor Norges Rytterforbund er høyest med 88 %. På den annen side har 38 særforbund en kvinneandel som er mindre enn gjennomsnittet på 40 %, hvor av hele 21 av disse har en kvinneandel på under 25 %. Dette innebærer at det er relativt mange kvinner med i noen få idretter. Desidert størst er Norges fotballforbund med over 100 000 jenter/kvinner, men disse utgjør kun 29 % av den samlede aktive medlemsmassen til forbundet.

Resultatene viser at idretten har ett stort potensial for å øke andelen kvinnelig medlemskap i mange særidretter, spesielt der hvor kvinneandelen er

lav. Det faktum at relativt få kvinner i aldersgruppen 26 år og eldre er medlem av et idrettslag, samtidig som svært mange i denne aldersgruppen trener og mosjonerer minst 1 gang per uke, viser i tillegg at idretten har et stort potensial for nye medlemskap spesielt blant voksne kvinner. Dette krever sannsynligvis utvikling av andre og «nye» aktiviteter, mer fleksible tilbud, og flere lavterskeltilbud enn det som karakteriserer mange idrettslag i dag.

6.2 «ANDELEN JENTER OG KVINNER SOM AKTIVE LEDERE, TRENERE OG DOMMERE SKAL ØKE»

Det er mangel på kunnskap om trenere i norsk idrett, men de få undersøkelsene som finnes viser at trenerrollen domineres av menn. Seippels undersøkelse (2004) blant et tilfeldig utvalg på 294 idrettslag viste at kun 19 % av trenerne var kvinner, og at denne andelen var lavere jo høyere konkurransenivået var. Undersøkelsen viste også at svært få gutter/menn hadde kvinnelig trener (3 %), mens et flertall av jentene/kvinnene hadde

mannlig trener (61 %). De samme tendensene fant en i undersøkelsen om Likestilling og mangfold i norsk idrett fra 2008. Her fant en blant annet at kun 8 % av forbundstrenerne ansatt i norsk idrett i 2006 var kvinner. Undersøkelsen indikerte også et tradisjonelt kjønnsstereotypisk syn på det å inneha en trenerrolle, ut i fra en oppfatning om at kvinnelige trenere står i et konfliktforhold til familie, mens menn på sin side ikke gjør dette.

De ulike utdanningsarenaene for trenere gir en indikator for rekruttering av fremtidens trenere. Tall viser her at kvinner er underrepresentert både blant NIFs utdannede diplomtrenere (1994–2004: 20 % kvinner), NIFs topp trenerutdanning (2003–2010: 31 % kvinner) og Norges idrettshøgskoles bachelorgrad i trenerrollen (2003–2007: 13 % kvinner).

Som for trenere er det stor mangel på kunnskap om dommere/teknisk delegerte i norsk idrett. I forhold til medlemsmassen synes kvinnelige dommere/teknisk delegerte å være sterkt underrepresentert.

NIFs paragraf 2-4 om kjønnsfordeling i styrer, komiteer og utvalg er godt kjent i organisasjonen på alle nivå. Overordnede tall indikerer at paragrafen oppfylles i relativt stor grad. Både for styrer i idrettslag (2007: 38 % kvinner), i idrettskretser (2008: 42 % kvinner), i særforbund (2008: 37 % kvinner) og som medlemmer i særforbunds valgkomiteer (2008: 34 %) er kvinner representert omtrent tilsvarende andelen kvinnelige aktive medlemmer i organisasjonen. For komiteer og utvalg i særforbund er andelen noe lavere (2006: 27 % kvinner). I tillegg oppfyller ikke halvparten av disse komiteene/utvalgene minimumskravene i paragrafen. Lederfunksjoner er imidlertid ikke omfattet av paragraf 2-4, og tall her viser at kvinner er sterkt underrepresentert i forhold til andelen kvinnelige aktive medlemmer. Dette gjelder både for ledere av idrettslag (2007: 20 % kvinner), av idrettsråd (2007: 16 % kvinner), av idrettskretser (2008: 11 % kvinner), av komiteer/utvalg i særforbund (2006: 20 % kvinner), av særforbunds valgkomiteer (2008: 19 % kvinner) og av presidenter i særforbund (2008: 18 % kvinner).

Sett under ett viser resultatene at mangel på kvinnelige trenere og dommere er mye større enn mangel på kvinnelige medlemmer i styrer. Paragraf 2-4 om kjønnsfordeling synes å ha hatt en positiv effekt, men denne gjelder ikke for ledere i klubber, kretser og særforbund, noe som også gjenspeiles i resultatene.

6.3 HVORDAN KAN RESULTATENES FORSTÅS OG FORKLARES

Idretten har vært utviklet og ledet av menn, og har derfor vært preget av «maskuline verdier». Denne sammenhengen mellom «maskulinitet» og idretten forsterker hverandre, fordi det er stor overlappning mellom idretten og tradisjonelle «maskuline verdier» knyttet til aggressivitet, prestasjon, resultat og konkurranse. Ikke minst gjelder dette for konkurranseidretten. Slik sett kan en hevde at «idretten passer bedre for menn enn kvinner». I tillegg kommer det faktum at kjønnsordningen i vårt samfunn fører til at kvinner,

ikke minst gjelder dette kvinner i parforhold, har mindre fritid, dvs. tid til egen disposisjon, og idretten er den største *frivillige* organisasjonen i Norge. Det er derfor ikke så merkelig at en finner flere menn enn kvinner i idretten i alle funksjoner og roller. Imidlertid er kjønn og kjønnsordningen i samfunnet i stadig endring, noe som også har preget utviklingen i idretten og i de ulike idrettene. Dette gjenspeiles i resultatene i denne rapporten. Et eksempel kan være det faktum at kvinner er mer fysisk aktive enn menn. Rapporten viser imidlertid at NIF ikke klarte å fange opp kvinnene da «aerobicbølgen» kom. Basert på to spørreundersøkelser utført ved Institutt for samfunnsforskning viser Ulseth (2003) i rapporten *Treningssentre og idrettslag. Konkurrerende eller supplerende tilbud?*, at treningssentrene først og fremst er en arena for kvinner. Trening utenfor senteret foregår for kvinnenes del i nærmiljøet, mens de sjeldnere enn mennene supplerer med trening i idrettslag eller gjennom jobben. Resultatene fra Norsk monitor i 2007 indikerer at idretten i dag enten ikke har tilbud til voksne kvinner og/eller at de tilbudene som eksisterer ikke er attraktive nok for kvinner. Resultatene viser at der hvor en finner færrest kvinner i norsk idrett er i trenerrollen, særlig gjelder dette på toppnivå. Når kvinner nesten ikke finnes i gruppen landslagstrenerer kan det både ha sammenheng med at de ikke blir spurt, fordi det stort sett er menn gjennom sine mannlige nettverk som bestemmer dette, men det kan også tenkes at kvinner enten sier nei, eller ikke søker på disse trenerjobbene. Som et resultat av kjønnsordningen i samfunnet finner vi også at kvinner i motsetning til menn oftere kanskje sier nei fordi det ikke er attraktivt for dem å være så mye borte fra hjemmet. Kvalitative intervjuer blant mannlige topptrenere har vist at forestillingen de hadde av en toptrener var en som var «på vakt» 24 timer i døgnet og hadde minst 150 reisedøgn per år (Bjone 2006). I de siste årene har imidlertid også flere mannlige trenere uttalt i media at dette er et problem, et faktum som også viser at kjønnsordningen i samfunnet har endret seg og/eller er i endring. En endring av innholdet i trenerrollen på dette nivået vil antagelig kunne medføre flere kvinnelige trenere på toppnivå og at både kvinnelige og mannlige trenere vil kunne få mer tid til et liv utenom trenerjobben. Resultatene i denne rapporten tyder også på at selv om kvinner tar trener- og idrettsutdanning, noe som indikerer at de er motivert for trenerjobber, så kan det virke som om det også eksisterer et «glasstak» som gjør at kvinner ikke ender opp i slike jobber. Undersøkelsen til Bjone (2006) som er nevnt over viste at de kvinnelige topptrenere sjelden ble spurt om å bidra på trenerkonferanser og på større trenermøter. Slik sett opplevde de at de ble oversett. I en annen studie blant kvinnelige trenere i fem idretter med trener-2 og trener-3 utdanning, fant Skadal (2005) at kvinnene hadde ønske om å bli toptrenere. Videre opplevde de at det var et behov for kvinnelige topptrenere og at de hadde noe å tilføre både i forhold til kompetanse, verdier og andre tenke- og handlemåter. Omtrent 40 % hadde opplevd å ikke ble møtt med respekt fra mannlige trenerkollegaer, noe som kan betraktes som en form for trakassering.

I Canada finnes det et eget tidsskrift for kvinnelige trenere. I en interessant

artikkel, *Shifting the Culture: Implications for Female Coaches* (Kerr & Marshall 2007), påpeker forfatterne at antallet aktive jenter og kvinner har økt dramatisk gjennom de siste årene uten at dette kan gjenspeiles i antall kvinnelige trenere. Med referanse til forskning på området nevnes følgende hindringer: ustabilitet i trenerjobber, dårlig lønn, konflikter i forhold til privatlivet, trakassering, mangel på rekrutterings- og mentorprogrammer og mangel på rollemodeller. Artikkelen refererer til nordamerikanske forhold, men noen av disse faktorene kan antakelig overføres til norske forhold. Forfatterne argumenterer nemlig for at det er idrettskulturen som er ansvarlig for disse utfordringene, og at før det skjer en endring av kulturen, vil en aldri kunne oppnå likestilling når det gjelder kvinnelige trenere. De barrierer som trekkes frem som et resultat av ideologien i idretten er: leder-/trenerstiler, familiekonflikter, uformelle nettverk, likestillingsplaner/-politikk, prestasjonsfokusering og maktposisjoner.

Som vist i kapitlet om kvinnelige ledere er kvinner i norsk idrett i dag, antakelig som en effekt av paragraf 2-4 om kjønnsfordeling, godt representert i styrer på alle nivåer i organisasjonen. Det samme kan ikke sies når det gjelder de høyest posisjonene, enten det gjelder ledere i idrettslag, idrettskretser eller som presidenter i særforbund. Dette henger sannsynligvis også sammen med det som er nevnt over, nemlig kulturen i idretten. Jorid Hovden har gjennom flere forskningsarbeider synliggjort dette (Hovden 2000, 2004, 2005, 2006). Hun påpeker blant annet at i idrettens styrerom blir kvinners væremåter, erfaringer og oppfatninger underordnet menns. Dette gir seg utslag i at kvinners kritikk, motstandsformer og ønske om endring oppfattes som «umodne forstyrrelser». Kvinner må lære seg «spillereglene», noe som innebærer kjønnsrelatert underordning på nye og ofte mer subtile måter. I følge Hovden (2006) synes både kvinnelige og mannlige styremedlemmer i idretten at den sterke mannsdominansen i sentrale lederposisjoner er uakseptabel og udemokratisk, men det virker som om dette sjeldent eller aldri blir diskutert i organisasjonen. Likestilling, kjønnsrett og mannsdominans synes å være idrettspolitiske ikke-tema i følge Hovden, selv om hun påpeker at kjønn og alder har betydning for hvilke strategier som vil føre til likestilling. Kvinner og yngre menn ønsket å gå mer radikalt til verks ved å innføre kjønnskvote slik som praksisen er innenfor offentlig sektor, mens middelaldrende og eldre menn mente at en ikke skulle foreta seg noe spesielt. Liknende tendenser presenteres i en artikkel av Habermann et. al (2006) som viser til at blant 385 norske idrettsledere er 26 % av kvinnene og 45 % av mennene enig i et utsagn som sier at kjønnsfordelingen i styrer og utvalg er god nok som den er. Omvendt finner vi at 62 % av kvinnene mot 42 % av mennene er enige i et utsagn om at kjønnsfordelingen bør endres slik at kvinner blir bedre representert. Hovden (2006) konkluderer med at utsiktene til politisk endring ikke er så store fordi et mannlige idrettspolitisk hegemoni har mulighet til å hindre at dagens maktforhold mellom kjønnene blir tatt opp og diskutert. Hovdens undersøkelse ble gjennomført for noen år siden hvor kjønnsbalansen i styrer var skjevare enn i dag. Hvorvidt denne forskyvningen

i maktbalansen mellom kjønnene har ledet til endringer på dette området har vi imidlertid ingen kunnskap om.

Som vist i denne rapporten er kvinner også underrepresentert blant ledere av valgkomiteer i særforbund. Valgkomiteer har stor innflytelse på hvem som blir valgt til ledere i norsk idrett. Kunnskap om kriterier og prosedyrer for dette arbeidet er derfor viktig. En studie blant medlemmer av valgkomiteer (Hovden 2000) viser at diskurser om lederkrav og idealer er sterkt preget av oppfatninger som idealiseringer av egenskaper som tradisjonelt blir assosiert med maskulinitet og menn, slik som å være handlings- og resultatorientert. Kompetanse i økonomistyring og strategisk planlegging ble spesielt trukket frem, men også betydningen av å ha et stort personlig nettverk i politikk, næringsliv og idrett. I diskusjonen om «egnede» lederkandidater kom det også fram sterke ideologiske koblinger mellom markedsinteresser og kjønn, koblinger som ser ut til å bidra til å opprettholde og konsolidere kjønnshierarkiet i idrettens lederskap. Konsekvensen av dette var at mange kvinnelige kandidater ikke nådde opp i konkurransen under dekke av manglende personlige egenskaper. Hovden påpeker at også i denne sammenheng synes kriterier knyttet til likestilling, mangfold og demokrati å bli vurdert som mindre viktige enn hensyn og forventninger som blir definert av profesjonelle og kommersielle samarbeidspartnere utenfor idretten.

De studier som er presentert her antyder at dersom en skal få til en mer demokratisk idrett så vil det være nødvendig med endringer som fører til at ulike kvinnegruppers liv og erfaringer får en større plass i idretten på alle nivå og i alle roller. Dette gjelder ikke minst i forhold til innvandrerkvinner som er underrepresentert både som aktive, trenere og ledere.

6.4 BEHOV FOR MER KUNNSKAP

Gjennom Norsk Monitor har en relativt god kunnskap om utviklingen og omfanget av trening og mosjon i den norske befolkning fra årene 1985 og frem til i dag. Undersøkelsen inneholder imidlertid relativt få spørsmål om idrett, ikke minst gjelder det i tilknytning til idrettslag, konkurranseidrett og engasjement i den organiserte idretten generelt. Selv om undersøkelsen omfatter over 3000 personer er dette lite, dersom en er interessert i å få mer kunnskap om kjønn og de enkelte idretter. I tillegg vanskeligjøres dette ved at inndelingen i idretter/aktiviteter ikke følger NIFs inndeling i særforbund.

Idrettsregistreringen i NIF har blitt forbedret gjennom de siste årene, og dette har medført at en nå har kunnskap om medlemsmassen som en tidligere ikke hadde. Det er imidlertid særlig en gruppe som en vet svært lite om, og det er personer som er 26 år og eldre, da denne alderskategorien er den eldste som registreres.

Den siste større undersøkelse på idrettslagsnivå fant sted for ca 10 år siden (Seippel 2002, 2003, 2004). Det er derfor mangel på kunnskap om hva som i dag foregår på grasrota i organisert idrett, for eksempel i relasjon til kjønn, trening, konkurransedeltakelse, osv.

Det har gjennom mange år vært arbeidet i norsk idrett med rekruttering for å skape en bedre kjønnsbalanse blant aktive, ledere, trenere og dommere. En del av disse ble synliggjort i rapporten om Likestilling og mangfold i norsk idrett (2008). Det er imidlertid behov for en mer systematisk evaluering av de ulike prosjektene. Hva og hvilke er det som har fungert henholdsvis bra og dårlig, og hva kan en lære av dem? Dette vil sannsynligvis kunne være til stor nytte for kvinneutvalget i arbeidet med å nå de målene som idrettsstyret har satt.

Det har fremgått av det foregående at trenere og dommere er de roller hvor en har færrest undersøkelser og minst kunnskap. Det er følgelig behov for både kvantitative og kvalitative undersøkelser som kan gi svar på hvordan kjønns-, og aldersfordelingen er blant trenere og dommere på ulike nivå i organisasjonen, samt på hvorfor kvinner er så sterkt underrepresentert når det gjelder disse funksjonene. Slike studier bør også kunne framskaffe viten om hvilke strategier og tiltak som er nødvendige for å få til en endring av dagens situasjon.

Også i forhold til ledere er det behov for mer kunnskap. En oversikt over holdninger til paragraf 2-4 om kjønnsfordeling samt hvordan paragrafen fungerer i praksis på alle nivåer vil kunne være nyttig. Videre er det viktig å få kunnskap om erfaringer til de lag/krets/forbund som har lyktes med å oppfylle paragrafen. Det bør også være av interesse å få en analyse over hvilke lag/krets/forbund som har søkt om dispensasjon fra paragraf 2-4 og med hvilken begrunnelse.

Som vi har vist er det et misforhold mellom antall kvinnelige styremedlemmer, og antall kvinnelige ledere i styrer på ulike nivå. Hvorfor er det slik? Møter kvinner i idrettsstyrene det såkalte «glasstaket»? En dansk masteroppgave har følgende tittel: *'Livet er for kort til kvindelig idrætsledelse' – En undersøkelse af kønskonstruktioner blant unge idrætsledere* (Toronczyk 2004). Denne undersøkelsen konkluderer med at: *Den kultur idrætsorganisastionerne repræsenterer viser, at der overordnet ikke er sket en opløsning av kønskategoriene [...] Vælger man aa foretage nogle brydninger med kulturen kræver det, at man er stærk og tør stille sig frem som eneren, den utilpassede og annerledes.*⁵⁶ På grunn av dette var ikke de unge kvinnelige idrettslederne i denne undersøkelsen interessert i videre karriere innenfor idretten. Er det slik i Norge også? Hvilke holdninger og forventninger har unge kvinner til idrettsledelse? Har det skjedd noen endringer i idrettskulturen når det gjelder holdninger til demokrati og likestilling siden Hovden foretok sine studier? Hvilke endringer i kulturen er det som idretten eventuelt bør arbeide mot? Slike spørsmål kan bare besvares av nye forskningsprosjekter.

56. Toronczyk 2004 side 111.

Litteratur

Bjone, M. (2006). *A Sociological Examination of Barriers to Women Becoming Elite Coaches in Norway*. Master of Science Dissertation, University of Leicester, UK.

Fasting, K. (1986). *Hvor går kvinneidretten?* Oslo: Norges Idrettsforbund.

Fasting, K. (2003): Small country - big results: Women's football in Norway. *Soccer & Society*, 4 (2/3), 149–161.

Fasting, K., & Knorre, N. (2005). *Women in sport in the Czech Republic: The experience of female athletes*. Oslo & Praha: Norwegian School of Sport Sciences & Czech Olympic Committee.

Fasting, K. (2007). Idrett og kjønn: krever likeverd ulik behandling? I Hompland, A. (Red.). *Idrettens dilemmaer*. Oslo: Forskningsrådet.

Fasting, K., Sand, T.S., Sisjord, M.K., Thoresen, T. & Broch, T.B. (2008). *Likestilling og mangfold i norsk idrett: - Bedre med flere på banen!* Oslo: Likestillings- og Diskrimineringsombudet

Fasting, K. (2009). Hvor trygg er barne- og ungdomsidretten? I Johansen, B.T., Høigaard, R. & Fjeld, J.B. (2009). *Nyere perspektiv innen idrett og idrettspedagogikk*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Habermann, U., Ottesen, L., Pfister, G. & Skirstad, B. (2006). «Det løser sig selv» (?) – Skandinaviske idrætslederes innstilling til likestilling. I Poulsen, A.L. & Trangbæk, E. (Red.). *Kvinder, køn og krop – kulturelle fortællinger*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Hovden, J. (2000). *Makt, motstand og ambivalens: betydninger av kjønn i idretten*. Tromsø: Institutt for sosiologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø. PhD.

Hovden, J. (2004). *Idrettspolitikken kjønnspolitikken – I klemme mellom ulike rasjonalitetshegemoni*. Sluttrapport fra prosjektet.

Hovden, J. (2005) Fra likestilling - til nytte og nytelse? Kjønnskonstruksjoner og markedsstyring i idretten, *Sociologisk Forskning*, 1, 19–27.

Hovden, J. (2006). The Gender Order as a Policy Issue in Sport: A study of Norwegian sport Organizations. *Nordic Journal of Women's Studies*, 14(1), 41–53.

Kerr, G. & Marshall, D. (2007). Shifting the Culture: Implications for Female Coaches, *Canadian Journal for Women in Coaching Online*, 7(4).

Likestillingsrådet (1984). *Kvinner og idrett*. Rapport fra Likestillingsrådets konferanse 1984.

Lippe, G.V.D. (1985). *Det sentrale kvinneutvalg i Norges Idrettsforbund 1946–53*. Skrifter 103. Bø: Telemark Distriktshøgskole.

NIF (1975). *Idretten og kvinnen – i dag og årene som kommer*. Rapport fra seminar på Gol, september 1975.

NIF (1985). *Mer idrettslig aktivitet for flere kvinner – Forslag til Handlingsplan 1985 -1987*. Oslo: NIF Idrettslig avdeling.

NIF (2003). *Idrettspolitisk dokument 2003–2007*. Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske komité.

NIF (2007). *Idrettspolitisk dokument 2007–2011*. Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske komité.

NIF (2008a). *Protokoll fra Idrettstyrets møte nr. 15, 27. august*. Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske og Paralympiske komité.

NIF (2008b). *Notat – Norges idrettsforbund og Olympiske og Paralympiske komite – NIFs lov § 2-4 – kjønnsfordeling*. Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske og Paralympiske komite.

NIF (2009). *Norges Idrettsforbund og Olympiske og Paralympiske komite – 2009 Lovhefte*. Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske og Paralympiske komite.

Norges Friidrettsforbund (2007): *Tingdokumenter Friidrettstinget 2007 Haugesund 24.-25. Mars*. Oslo: Norges Friidrettsforbund.

Seippel, Ø. (2002). *Idrett og sosial integrasjon*. ISF-rapport 2002:9. Oslo: Institutt for Samfunnsforskning.

Seippel, Ø. (2003). *Norske idrettslag 2002: Kunnskap, ledelse og styring*. ISF-rapport 2003:7. Oslo: Institutt for Samfunnsforskning.

Seippel, Ø. (2004). *Treneren: konkurranse, glede, samhold og medbestemmelse?* ISF-rapport 2004:11. Oslo: Institutt for Samfunnsforskning.

Skadal, M. (2005). *Kvinnelige topptrenere – ressurs eller fremmedelement?* Diplomtreneroppgave, Høgskolen i Bergen og Olympiatoppen Hordaland.

Skou, G. (1990): *Kvinnerettet arbeid i Norges Idrettsforbund - sett i et kvinneperspektiv. En evalueringsrapport.* Oslo: Norges Idrettsforbund/Norges Idrettshøgskole.

Toronczyk, L. (2004). *'Livet er for kort til kvindelig idrætsledelse' – En undersøgelse af kønskonstruktioner blant unge idrætsledere.* Speciale ved Institut for Idræt, Københavns Universitet.

Ulseth, A.-L. B. (2003). *Treningscentre og idrettslag – Konkurrerende eller supplerende tilbud?* Oslo: Institutt for Samfunnsforskning.

Fra internett:

<http://www.dif.dk/OmDIF/Forside/Organisation/Politisk%20struktur/Bestyrelsen.aspx>

Dato hentet: 22.03.09

http://www.rf.se/templates/Pages/InformationPage_____623.aspx

Dato hentet: 22.03.09

Vedlegg 1: Størst–minst (andel) særforbund kvinnelige aktive 2007

	Antall K	Antall M	Totalt	Andel K
SF40 Norges Rytterforbund	24343	3458	27801	87,6 %
SF64 Norges Fleridrettsforbund	24648	5873	30521	80,9 %
SF51 Norges Danseforbund	12443	4264	16707	74,5 %
SF30 Norges Gymnastikk- og Turnforbund	63045	22044	85089	74,1 %
SF33 Norges Håndballforbund	69057	31543	100600	68,6 %
SF48 Norges Volleyballforbund	9962	9050	19012	52,4 %
SF44 Norges Skøyteforbund	3588	3435	7023	51,1 %
SF45 Norges Svømmeforbund	22301	21318	43619	51,1 %
SF56 Norges Amerikansk Fotball og Cheerleading Forbund	948	913	1861	50,9 %
SF28 Norges Gang- og Mosjonsforbund	7748	7792	15540	49,9 %
SF27 Norges Fri-idrettsforbund	20789	25631	46420	44,8 %
SF52 Norges Studentidrettsforbund	10791	13969	24760	43,6 %
SF32 Norges Hundekjørerforbund	1466	1925	3391	43,2 %
SF59 Norges Klatreforbund	4777	6521	11298	42,3 %
SF58 Norges Kickboxing Forbund	1445	2030	3475	41,6 %
SF38 Norges Orienteringsforbund	10047	14238	24285	41,4 %
SF42 Norges Skiforbund	65877	95888	161765	40,7 %
SF46 Norges Tennisforbund	8697	13412	22109	39,3 %
SF36 Norges Padleforbund	4981	8037	13018	38,3 %
SF53 Norges Vannskiforbund	662	1092	1754	37,7 %
SF63 Norges Triathlonforbund	847	1538	2385	35,5 %
SF15 Norges Bedriftsidrettsforbund	51016	101839	152855	33,4 %
SF39 Norges Roforbund	1156	2376	3532	32,7 %
SF49 Norges Skiskytterforbund	2629	5411	8040	32,7 %
SF52 Norges Kampsportforbund	9166	19172	28338	32,3 %
SF25 Norges Fekteforbund	382	830	1212	31,5 %
SF12 Norges Badminton Forbund	1586	3497	5083	31,2 %
SF14 Norges Basketballforbund	3237	7183	10420	31,1 %
SF73 Norges Snowboardforbund	997	2296	3293	30,3 %
SF26 Norges Fotballforbund	106754	261781	368535	29,0 %
SF29 Norges Golfforbund	29271	78321	107592	27,2 %
SF72 Norges Rugbyforbund	327	899	1226	26,7 %
SF17 Norges Bordtennisforbund	1189	3293	4482	26,5 %

	Antall K	Antall M	Totalt	Andel K
SF22 Norges Curlingforbund	732	2044	2776	26,4 %
SF11 Norges Ake-, Bob- og Skeletonforbund	120	350	470	25,5 %
SF54 Norges Squashforbund	504	1531	2035	24,8 %
SF20 Norges Bueskytterforbund	893	2735	3628	24,6 %
SF41 Norges Seilforbund	5308	16300	21608	24,6 %
SF19 Norges Bryteforbund	1159	3618	4777	24,3 %
SF55 Norges Styrkeløftforbund	984	3230	4214	23,4 %
SF35 Norges Judoforbund	724	2489	3213	22,5 %
SF16 Norges Bokseforbund	801	2769	3570	22,4 %
SF47 Norges Vektløfterforbund	551	2040	2591	21,3 %
SF24 Norges Dykkeforbund	1570	5832	7402	21,2 %
SF13 Norges Bandyforbund	4365	16414	20779	21,0 %
SF70 Norges Frisbeeforbund	218	834	1052	20,7 %
SF18 Norges Bowlingforbund	646	2609	3255	19,8 %
SF23 Norges Cykleforbund	3682	15581	19263	19,1 %
SF92 Norges Cricketforbund	295	1469	1764	16,7 %
SF61 Norges Softball og Baseball Forbund	58	335	393	14,8 %
SF50 Norges Motorsportforbund	2778	17144	19922	13,9 %
SF21 Norges Castingforbund	490	3674	4164	11,8 %
SF57 Norges Biljardforbund	524	4007	4531	11,6 %
SF34 Norges Ishockeyforbund	1097	9364	10461	10,5 %
SF37 Norges Luftsportsforbund	1459	12654	14113	10,3 %
SF43 Norges Skytterforbund	2226	20663	22889	9,7 %

Hvor fysisk aktive er kvinner og menn? Hvilke aktiviteter driver de med? Utøver de aktiviteten sin i idrettslag eller på egen hånd? Hvor mange kvinner og menn er aktive medlemmer av et idrettslag og hvilke idretter driver de med? Hvordan er kjønnsfordelingen blant trenere og dommere i norsk idrett? Er det fremdeles slik at menn leder norsk idrett? Hvordan er kjønnsfordelingen i styrer på ulike organisasjonsnivå i NIF? Slike spørsmål besvares i rapporten *Kjønn i endring – en tilstandsrapport om norsk idrett*. Rapporten er skrevet på oppdrag for NIFs kvinneutvalg, og gir en beskrivelse og dokumentasjon av forhold knyttet til kjønn i norsk idrett.

Kari Fasting er professor ved institutt for kultur og samfunn ved Norges idrettshøgskole og tidligere rektor. Hennes forskningsfelt er idrett og kjønn, hvor hun blant annet har skrevet om idrett, kjønn og media, kvinners opplevelser og barrierer i forhold til idrett, trenerrollen og kjønn, samt seksuell trakassering i idretten.

Trond Svela Sand er vitenskapelig assistent ved institutt for kultur og samfunn ved Norges idrettshøgskole. Han har mastergrad i idrettssosiologi om kjønn og makt i trenerrollen.

Norges idrettsforbund og
olympiske og paralympiske komité

www.idrett.no